

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет сходознавства

Кафедра китайської філології

Кваліфікаційна робота з китайської філології на тему:

**ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ:
ДЕРИВАЦІЯ, СЕМАНТИКА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Студентки групи МПкит 52-20

факультету сходознавства

денної форми навчання

з освітньо-професійної програми

Галузевий переклад: китайська мова,

англійська мова

Спеціальності 035 Філологія

Мороз Марини Юріївни

Науковий керівник:

канд. філол. н., доц. Лихошерстова М. Ю.

Допущена до захисту

« ___ » _____ 2021 року

Завідувач кафедри

_____ Любимова Ю. С.

(підпис)

(ПІБ)

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ.....	9
1.1 Поняття "термін", "термінологія", "терміносистема" у сучасній лінгвістиці.....	9
1.2 Лексичне, семантичне, термінологічне та лексико-семантичне поле у сучасній лінгвістиці.....	17
1.3 Напрями дослідження термінології в китайському мовознавстві.....	23
1.4 Визначення юридичних термінів та їх класифікація.....	25
1.5 Класифікація термінів-синонімів у юридичній термінології сучасної китайської мови.....	30
Висновки до розділу 1.....	35
РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ.....	37
2.1 Дериваційний аналіз іменників як основа дослідження юридичної термінології.....	39
2.2 Використання описового методу у дослідженні юридичної термінології.....	44
2.3 Застосування структурного методу при дослідженні юридичної термінології сучасної китайської мови.....	46
Висновки до розділу 2.....	48
РОЗДІЛ 3 СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	50
3.1 Особливості функціонування юридичної термінології у сучасній китайській мові.....	50
3.2 Характеристика дериваційної системи юридичної термінологічної лексики сучасної китайської мови.....	56

3.2.1 Термінологічні афікси та їх характеристика. Афіксальний словотвір у юридичній термінології сучасної китайської мови.....	57
3.2.2 Іншомовні запозичення та термінологічні кальки у юридичній термінології сучасної китайської мови.....	64
3.3 Явище антонімії у юридичній термінології сучасної китайської мови.....	68
3.4 Полісемія та багатозначність у юридичній термінології сучасної китайської мови.....	74
3.5 Основні характеристики омонімії у юридичній термінології сучасної китайської мови.....	84
Висновки до розділу 3.....	90
ВИСНОВКИ.....	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	95
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	106
РЕЗЮМЕ.....	107

ВСТУП

У сучасних лінгвістичних дослідженнях термінологія є однією із важливих та актуальних галузей вивчення. Нині існує велика кількість наукових праць, присвячених дослідженню термінів та термінологічних систем, їх походженню, розвитку, а також функціюванню окремих термінологічних одиниць. Найважливіші теоретичні роботи, які вважаються базою для розвитку термінознавства, пов'язані з іменами таких вчених, як Д. С. Лотте, В. В. Виноградов, Г. О. Винокур, І. С. Квитко, О. О. Реформатський, С. П. Хижняк, А. П. Суперанська, Т. Р. Кияк, М. Н. Володіна, В. Н. Прохорова, В. М. Лейчик та інші.

Дослідженням китайської термінології займалися А. Л. Семенас, В. М. Солнцева, А. А. Хаматова, О. П. Фролова, а також китайські лінгвісти Лу Чживей (陸志韋), Ван Найвень (王乃文), Фен Чживей (冯志伟), Чжен Шупу (郑述谱), Чжоу Югуан (周有光), У Лікунь (吴丽坤), Вань Женьшу (汪仁树), Хоу Цзіюнь (侯继云) та інші.

Актуальність даної роботи зумовлена станом сучасного термінознавства, що потребує регулярних досліджень китайської юридичної терміносистеми для виявлення дериваційних процесів, а також визначення основного напрямку розвитку та збагачення сучасної китайської юридичної термінології. Крім того, актуальність полягає у спрямованості сучасних термінознавчих досліджень у Китаї на вивчення лінгвістичних факторів розвитку галузевої термінології, а також обумовлена необхідністю дослідити сукупність термінів певної професійної дисципліни як окрему лексико-семантичну систему з метою теоретичного обґрунтування проблеми термінологізації загальноживаного слова в межах окремо досліджуваної підмови.

Мета дослідження полягає у виявленні структурно-семантичних та функційних особливостей юридичної термінології в сучасній китайській мові. Дана мета зумовила необхідність розв'язання таких основних завдань:

1. проаналізувати наявні підходи до дослідження термінології, розглянути основні визначення поняття "термін", "термінологія", "терміносистема", "термінологічне поле";
2. розглянути теоретичні засади визначення базових понять "юридичний термін", "юридична термінологія" та їх класифікацію;
3. охарактеризувати дериваційні моделі юридичної термінології сучасної китайської мови та визначити найбільш характерні з них;
4. здійснити лексико-семантичний аналіз, описати основні семантичні явища юридичної термінології сучасної китайської мови (синонімію, антонімію, полісемію, омонімію);
5. проаналізувати особливості функціонування досліджуваних термінологічних одиниць у межах правничої терміносистеми сучасної китайської мови;
6. систематизувати досліджувану термінологію та її тематичну класифікацію;
7. проаналізувати систему запозичення юридичних термінів у сучасній китайській мові.

Об'єктом дослідження стали юридичні терміни сучасної китайської мови.

Предметом дослідження виступають структурно-семантичні та функційні особливості юридичних термінів сучасної китайської мови.

Матеріалами дослідження стали лексикографічні джерела (Китайсько-російський юридичний словник) та тексти нормативно-правових актів Китайської Народної Республіки (Конституція КНР, Кримінально-процесуальний кодекс КНР та Цивільний кодекс КНР).

Методи дослідження:

- теоретичний аналіз наукової літератури з теми дослідження з метою відбору і систематизації фактичного матеріалу;
- описовий метод (для інвентаризації одиниць юридичної терміносистеми, пояснення їх будови та функціонування);

- структурний аналіз (для дослідження структурних особливостей китайських юридичних термінів);
- компонентний аналіз та метод опозицій (для з'ясування наявності закономірностей в структурі значення компонентів термінів, а також вияву таких явищ як синонімія, антонімія, полісемія та зв'язку між ними).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому:

- визначено основні способи утворення юридичних термінів сучасної китайської мови;
- проаналізовано лексико-семантичні явища, властиві юридичній термінології сучасної китайської мови;
- встановлено найпродуктивніші словотвірні моделі юридичних термінів сучасної китайської мови;
- визначено найпродуктивніші афікси юридичної термінології сучасної китайської мови;
- удосконалено класифікацію юридичних термінів сучасної китайської мови.

Практичне значення дослідження полягає у можливості застосування його основних результатів у сфері лексикографії та при укладанні багатомовних галузевих словників, а також може бути використано як теоретична та практична база під час комплексного дослідження структурних та семантичних особливостей лексичних одиниць інших термінологічних систем сучасної китайської мови. Результати дослідження також будуть значущими у практиці перекладу та при викладанні китайської мови, корисними для створення програм курсу лекцій з термінології, лексикології, теорії та практики перекладу тощо.

Апробація результатів відбулася у рамках міжнародної студентської науково-практичної відеоконференції "Ad orbem per linguas. До світу через мови" (Київський національний лінгвістичний університет, 13-14 травня 2021 року). Результати роботи були опубліковані у вигляді тез у збірнику матеріалів

до міжнародної науково-практичної відеоконференції "Ad orbem per linguas. До світу через мови".

Структура роботи. Робота магістра складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них та загальних висновків, списку використаної літератури та резюме. Обсяг тексту кваліфікаційної роботи магістра складає 94 сторінок, загальний обсяг роботи разом зі списками використаної літератури становить 108 сторінок.

У вступі обґрунтовано вибір теми та її актуальність, уточнюється мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження та методи лінгвістичного аналізу, висвітлюється наукова новизна, теоретична значущість та практична цінність роботи, а також зазначено використані літературні джерела та джерела ілюстративного матеріалу.

У першому розділі "Теоретичні засади дослідження юридичної термінології китайської мови" висвітлюються основні досягнення сучасної лінгвістики у галузі дослідження термінології на основі різних мовних матеріалів, описується процес становлення та сучасний стан термінології в китайському мовознавстві, аналізується класифікація термінів-синонімів у юридичній термінології сучасної китайської мови.

У другому розділі "Методологічні засади дослідження юридичної термінології сучасної китайської мови" розглядаються методи лінгвістичного аналізу, що використовувалися під час дослідження.

У третьому розділі "Структурно-семантичні та функційні особливості сучасної китайської юридичної термінології" визначаються основні способи словотвору, розглядаються такі словотвірні засоби, як словоскладання й афіксація та їхня роль у творенні юридичної термінології та визначаються підходи до аналізу словотвірних типів, а також аналізується система запозичення юридичних термінів у сучасній китайській мові.

У висновках систематизуються та узагальнюються результати дослідження.

Список використаної літератури становить перелік наукових праць з мовознавства та термінознавства як теоретичної основи дослідження (загальна кількість позицій – 117).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

1.1 Поняття "термін", "термінологія", "терміносистема" у сучасній лінгвістиці

В епоху зростання ролі науки її мова набуває дедалі більшого значення, а відтак, стає предметом всебічного лінгвістичного аналізу. Розвиток суспільних відносин та професійна комунікація спонукають термінологів до пошуку оптимальних шляхів удосконалення мовних засобів передачі наукової інформації. Серед цих засобів, як випливає з лінгвістичних досліджень, що проводяться на матеріалі різних мов, основне місце належить словам та словосполученням. Активне вивчення мов для спеціальних цілей упродовж останніх десятиліть дало поштовх до появи та розвитку комплексної мовознавчої дисципліни – термінознавства. Ця дисципліна виникла в результаті інтенсивного поповнення словникового складу різних національних мов спеціальними найменуваннями – термінами.

Різноманіття напрямків, наявних в термінознавстві, свідчить про актуальність вивчення особливостей термінологічних номінацій на сучасному етапі. Належність терміна до лексичної системи конкретної мови та водночас до системи понять певної галузі науки зумовлює необхідність з'ясувати основні термінологічні концепції та дати визначення поняттю "термін".

Питання про те, що являє собою термін як знак і одиниця мови, якими є його функції та властивості, яке місце він посідає у лексичній системі мови, неодноразово досліджували такі відомі термінологи, як Л. М. Алексеєва (1996), О. С. Ахманова (1957), В. В. Виноградов (2005), Г. О. Винокур (1939), М. Н. Володіна (1997), С. В. Гриньов (1993), Б. Н. Головін (1987), В. П. Даниленко (1997), А. А. Денисова (1992), З. І. Комарова (1991), І. С. Квитко (1976), Т. Р. Кияк (1989), Р. Ю. Кобрин (1987), Д. С. Лотте (1961; 1982), А. А. Реформатський (1996),

С. Д. Шелов (2008; 2010) та інші. У роботах цих авторів термін, як одна з мовних універсалій, має багато дефініцій, навіть якщо постає в сучасних дослідженнях як слово або словосполучення, що позначає поняття спеціальної галузі знання або діяльності (Васильєва, 2012, С. 508-509).

Наприклад, Д. С. Лотте (1961) зазначав, що на відміну від звичайного, загальноновживаного слова, термін завжди повинен виражати чітко фіксоване поняття, а також бути досить коротким, та при можливості позбавлений впливу явищ полісемії, омонімії чи синонімії (С. 72-79). Так, якщо в загальній мові, слово може бути полісемантичним, то вимогою потрапляння до певної термінології є його набуття однозначності. Згідно з системним описом, запропонованим Д. С. Лотте (1961), було визначено, що термін не має специфічної потреби в контексті, оскільки він є членом певної термінології, що й виступає в цьому випадку замість контексту, також він може вживатись ізольовано, наприклад, у текстах реєстрів, саме тому у терміна є необхідність бути однозначним у межах певної термінології (с. 73).

А. А. Реформатський (1961), основоположник термінознавства, пропонує таку дефініцію терміна: "терміни – це слова, обмежені своїм особливим призначенням; слова, які прагнуть бути однозначними як влучний вислів понять та називання речей. Терміни існують не просто в мові, а в складі певної термінології" (с. 11).

Багато вчених намагалися дати точну дефініцію даного поняття, виходячи з функцій терміна, які були сформульовані Г. О. Винокуром (1939) наступним чином: "В ролі терміна може виступати будь-яке слово; терміни – це не особливі слова, а слова в особливій функції" (с. 23).

Так, В. П. Даниленко (1977) наводить 19 визначень терміна з різних праць та зазначає, що "термін" у лінгвістиці "має рекордну кількість визначень" (С. 83-86). Проте, попри те, що різні визначення мають багато спільного, єдиного визначення поняття "термін" ще й досі не існує. З однієї сторони це пов'язано з недостатньо чіткою розробленістю теоретичних засад термінознавства, а з іншого

– з тим, що різноманітні дефініції, які існують сьогодні у лінгвістичній літературі, не повністю передають сутність терміна як лінгвістичного явища.

У праці Д. Е. Розенталя та М. А. Теленкової (1976) можна знайти таке визначення терміна: "Термін (лат. *terminus* – межа, границя, прикордонний знак) – слово або словосполучення, що точно позначає будь-яке поняття, та застосовується в науці, техніці, мистецтві. На відміну від слів загальноживаних, які часто бувають багатозначними, терміни, як правило, однозначні, а також їм не властива експресія" (с. 543).

Згідно Р. Ф. Проніній (1973), "термін – це слово або словосполучення, яке має спеціальне, чітко визначене значення в тій чи іншій галузі науки та техніки" (с. 175).

Дослідник І. С. Квитко (1976), у своїй праці зазначає, що терміном можна називати слово чи словесний комплекс, пов'язані з поняттями певної галузі знань (науки, техніки), що встановлюють систематичний зв'язок з іншими словами чи словесними комплексами, і в кожному випадку з ними утворюють замкнену систему, що характеризується високою інформативністю, однозначністю та стилістичною нейтральністю (с. 21). Згодом його бачення трансформується і термін він вже визначає як досить складне явище, специфіка якого визначається як належністю до двох систем (логіко-поняттєвої системи певної галузі знання та лексичної системи загальнолітературної мови), так і особливостями функціонування переважно у сфері професійного спілкування (Квитко, 1986, с. 6).

Т. Л. Канделаки (1977) визначає термін як слово чи словесний комплекс, що вимагає побудову дефініцій для встановлення його значення в певній системі понять. Так, М. І. Кондаков у своїй праці (1971) зазначає, що терміном можна вважати слово чи словосполучення, яке є чіткою назвою суворо визначеного поняття (с. 594).

Наприклад, Б. М. Головін та Р. Ю. Кобрин (1987) дають визначення терміну, як слову чи словосполученню з особливим значенням, що використовується у процесі пізнання та розвитку науково-професійних об'єктів та їх взаємозв'язків (с. 5).

У джерелах довідкового характеру 90-х років термін визначають як слово або словосполучення, що позначає поняття спеціальної галузі або діяльності (Ярцева, 1990, с. 508; Васильєв, Виноградов, Шахнарович, 1995, с. 128).

У цей же період різні дослідники намагаються пропонувати своє бачення цього поняття. Так З. І. Комарова (1991) терміном вважає інваріант (слово або словосполучення), що позначає спеціальний предмет або наукове поняття, обмежене дефініцією та місцем у певній терміносистемі (с. 17).

С. В. Гриньов (1993) вважає, що термін – це номінативна спеціальна лексична одиниця (слово або словосполучення) спеціальної мови, прийнята для точного найменування спеціальних понять (с. 33). Також він пропонує досить універсальні вимоги до поняття "термін", які диктуються його граматичною формою, лексичним значенням та сферою використання: несуперечливість значення; однозначність; повнозначність (відображення в значенні терміна мінімальних ознак, необхідних для позначення поняття); відсутність синонімів (С. 40-41).

М. Н. Володіна (1997) зазначає, що термін – це слово або словосполучення спеціальної сфери вживання, створене (запозичене, прийняте) для точного вираження спеціальних понять і таке, що ґрунтується на дефініції (с. 25).

Розгорнуте сучасне визначення терміна пропонує С. Д. Шелов (2010). Термін – це 1) мовний знак (слово, словосполучення, сполучення слів або словосполучення з особливими символами тощо), що виражає поняття якої-небудь сфери знання і через що має дефініцію (тлумачення, пояснення), на яку орієнтуються ті, хто використовує цей мовний знак; 2) мовний знак чи словосполучення, що виражає поняття якої-небудь сфери знання та мотивується мовними знаками, і хоча б один із яких є його (лексико-синтаксичною) частиною що виражає спеціальне поняття тієї ж сфери знання (С. 795-799).

У сучасній області термінознавства при дефінуванні термінами можуть виступати не тільки слова або словосполучення, але також і речення (Хакимова, 2013). Терміни-речення застосовуються в спеціальних мовах військової, морської, спортивної справи та представляються нечисленними групами командно-

наказової семантичної спрямованості. Проте у загальноприйнятому контексті як термін використовується тільки слово чи словосполучення. Речення як граматична категорія протиставляється в синтаксисі слову та словосполученню. Речення служить для повідомлення про що-небудь, виконує комунікативну задачу і не має функцію номінації. Тому можна вважати, що речення не є терміном. Термін повинен відповідати ознакам номінативності, стійкості та відтворюваності в мові, яким речення як одиниця повідомлення не відповідає.

Наведена вище інформація допомагає нам зробити висновок, що термін це слово, що у всіх своїх значеннях, або хоча б в частині, виражає спеціальне поняття науки чи техніки тощо; та яке переважно діє у певній галузі. У нашому дослідженні основне значення терміна чи термінологізованого слова – це перше значення семантичної структури слова, яке зафіксовано у словнику.

Б. М. Головін (1987) зазначає, що сукупність термінів є важливою частиною мови на словотвірному та граматичному рівнях (с. 103). Вони утворюються на базі понять та лексико-семантичних відношень. Загальне теоретичне, а також прикладне мовознавство є середовищем для розвитку та вивчення терміна, оскільки термін невіддільний від одиниць загальнонаціональної мови. Термін – це одиниця лексичної системи мови, яка має особливі ознаки, що дозволяють розрізнити термін і не термін.

Аналізуючи перераховані вище дефініції поняття «термін», можна відзначити, що велика частина термінознавців характеризує термін як однозначне слово або словосполучення. Вони вказують, що основними особливостями терміна виступають системність, специфіка сфери вживання та приналежність до певної галузі знання. Основними функціями терміна виступають номінативна та дефінітивна функції.

Причина таких розбіжностей полягає в тому, що вчені по-різному розуміють контекст. Одні вважають, що в нього входить і словесне оточення, і ситуація мовлення, і жанр висловлювання, тому вони розрізняють "мовний контекст, побутовий контекст, контекст ситуації тощо" (Циткіна, 1988, с. 158). Інші ж дослідники вважають, що для терміна контекст не потрібний: "Терміни

можуть жити поза контекстом, якщо відомо, членами якої термінології вони є" (Лотте, 1961, с. 157).

На сьогодні лінгвісти також не дійшли згоди у визначенні поняття "термінологія". У нашій роботі ми наведемо лише кілька дефініцій цього поняття, що пропонують науковці.

О. О. Реформатський разом з О. С. Ахмановою (1996) під термінологією розуміють сукупність термінів певної галузі виробництва, діяльності, знання, що утворює особливий сектор лексики, найбільш досяжний свідомому регулюванню та упорядкуванню. Якісні терміни повинні бути "відмежовані" від полісемії, від експресивності й тим самим від звичайних слів, які переважно є багатозначними та експресивними (с. 62).

У західній лінгвістичній думці термінологією визначають зібрання визначень технічних термінів у межах наукової системи, яке відрізняється від повсякденного використання в тому, що терміни визначаються саме в рамках конкретної системи (Буссманн, 1996, с. 1186).

Термінологія лінгвістична – сукупність слів та словосполучень, що вживаються у мовознавстві для вираження спеціальних понять та для називання типових об'єктів цієї наукової сфери. Що охоплює: 1) власне терміни, тобто ті слова, які або взагалі не вживаються в мові-об'єкті, або здобувають, будучи запозиченими із мови-об'єкта, особливе значення; 2) своєрідні сполучення слів та їх еквівалентів, що приводять до утворення складених термінів (Ярцева, 1998, с. 509).

Таким чином, основна ознака термінології як сукупності термінів – це належність до замкнутої системи у межах певної фахової сфери знань. Термінологія будь-якої галузі знань має бути не довільною сукупністю окремих слів, словосполучень, символів тощо, а певною системою. Термін – незалежно від того, чи буде він складений з одного слова або з декількох – має своє значення лише як член певної термінології (термінологічної системи) (Лотте, 1961, с. 38).

Ми дотримуємося думки Л. В. Туровської (2005), що для терміносистем характерні два види системності. По-перше, це логічна системність, що

визначається системою понять, із якою співвіднесена терміносистема. По-друге, для терміносистем характерна мовна системність: похідні та складні терміни утворюються на основі лексичних одиниць, які використовуються для вираження початкових термінів (с. 15).

Терміносистема характеризується наступними ознаками: об'єктністю, структурністю та цілісністю (Кузьмін, 1962, с. 156). В. П. Конецька (1984) під об'єктністю термінологічної системи розуміє "елементи мови, які мають знаковий характер та субстанціональну природу" (с. 26). Під структурністю розуміється система відносин між елементами мовної системи, що упорядковані та знаходяться в ієрархічній залежності в межах певних рівнів (Заботкіна, 1989, с. 69). Під цілісністю розуміється "інтегруюча властивість рівнів ієрархії сукупностей мовних елементів та співвіднесеність центру і периферії" (Конецька, 1984, с. 26).

Термінологічна система становить "складну динамічну сталу систему, елементами якої є відібрані за певними правилами лексичні одиниці якої-небудь природної мови, структура котрої ізоморфна структурі логічних зв'язків між поняттями спеціальної царини знань або діяльності, а функція полягає у тому, щоб слугувати мовним прототипом цієї царини знань або сфери діяльності" (Головін, Кобрін, 1987, с. 77). Термінологія є системною передусім тому, що системним є світ, окремі аспекти якого вона відтворює та обслуговує (Головін, Кобрін, 1987, с. 78). Людському пізнанню властиво оперувати мовою як системою знаків та відображати пізнавану дійсність у знаковій системі. У мові між елементами знакового матеріалу виникають зв'язки, аналогічні до тих зв'язків, які існують у пізнаваній дійсності (Кратко, 2002, С.12-13).

Е. А. Натансон (1970) у своїх працях визначає термінологічну систему як "чіткий корелят системі понять, що репрезентують дані терміни; як чітко організований комплекс засобів, які репрезентують поняття у всіх видах їх взаємозв'язку та взаємозалежності" (с. 26).

Простіше поняття пропонує Л. В. Івіна (2005): "Терміносистема – це сукупність термінів, що забезпечують номінацію основних понять певної галузі знань та сфери діяльності, пов'язаних між собою логічними, семантичними або

іншими відносинами" (с. 27). Вона розглядає дві групи факторів, що беруть участь в утворенні терміносистеми:

1) лінгвістичні фактори, що зумовлюють різноманітність відносин між термінами та отриманням складних термінів за допомогою об'єднання різних в поняттєвому відношенні компонентів;

2) екстралінгвістичні фактори, що визначають необхідність позначення нових понять галузі знань або людської діяльності, та необхідність їх конкретизації при проникненні в прикладні сфери (Івіна, 2005, с. 32).

Існує три підходи до вивчення термінологічних систем (Лейчик, 2007, С. 23-26):

Перший підхід – логічний. Він допомагає визначити терміни, що представляють основні, похідні та складні поняття концептуальної системи. Цей поділ задається об'єктом конкретної галузі та концепцією, що є основою даної системи понять.

Другий підхід – лінгвістичний. Він допомагає визначити якими термінами виражені одиниці даної терміносистеми. Лексичні одиниці можуть мати різну структуру, і лише їх семантична подібність може забезпечити їх інтеграцію в систему.

Третій підхід – термінознавчий. Він поєднує перші два методи та демонструє взаємозв'язок між терміном та терміносистемою, показує положення лексичної одиниці у терміносистемі.

Якщо розглядати систему з точки зору її елементів, то вона виступає як сукупність взаємопов'язаних та взаємообумовлених однорідних елементів, що утворюють складну єдність. Система завжди має її складові частини, а саме структуру. Структура є складом та внутрішньою організацією єдиного цілого, що розглядається з боку його цілісності та фіксації взаємин між його елементами (Львів, 1983, с. 815).

Розглянувши наведені вище визначення дослідників, можна підсумувати, що термінологічна система – це сукупність внутрішньо організованих елементів, пов'язаних стабільними відносинами. Оскільки терміни не існують ізольовано: вони

повинні бути частиною термінологічної системи, що означає групу спеціально організованих одиниць. Так, В. М. Лейчик (1980) зазначає, що "терміносистема – це мовна (знакова) модель спеціальної сфери знань або діяльності" (с. 28).

О. О. Реформатський (1960) вважав, що основними джерелами поповнення складу терміносистеми може бути запозиченні слова з розмовної мови, творення нового слова, запозичення іномовних слів та авторське термінотворення (с. 45).

Тому можна зробити висновок, що створення та розширення термінологічної системи відбувається не завдяки створенню конкретних знань чи галузей діяльності, а у процесі формування панівних у цій галузі теорій. Це впливає на створення системи понять та їх визначень, що також впливає на співвідношення між термінами. Створення термінологічної системи відбувається шляхом термінологічних понять (предтермінів), які замінюються більш точними лексичними одиницями.

1.2 Лексичне, семантичне, термінологічне та лексико-семантичне поле у сучасній лінгвістиці

У сучасній лінгвістиці такі поняття як "лексичне поле", "семантичне поле", "термінологічне поле", "лексико-семантичне поле" та "лексико-семантична група" часто використовуються як поняття, що є синонімічними. Останнім часом в області лінгвокультурології виникло комплексне поняття "лінгвокультурне поле", яке досить активно використовується в цій області.

Так, Й. Трір розглядає ці типи полів як паралельні та дає наступне трактування терміну поле. "Поля – це лінгвістичні реалії, що існують між окремими словами та всім словниковим складом, та які є частиною цілого і частинами схожих слів, які об'єднуються до вищих одиниць, та частинами лексики, в якій вони поділяються на менші одиниці" (Трір, 1932, с. 417).

Важливим поняттям термінології, про яке говорив ще О. О. Реформатський (1996), є "лексичне поле" – сектор лексики, об'єднаний відношеннями паралелізму

(синоніми), контрасту (антоніми) та супроводження (метонімія та синекдоха), а також різного роду протиставленнями. Тільки в межах лексичного поля слово може одержати свою значущість; поле – сфера його (слова) існування в системі мови (с. 80).

Розглядаючи поняття лексичного поля, Ю. К. Лекомцев (1979) підкреслює, що до набору такого характеру примикають також слова, що володіють фонетичною схожістю, подібністю дериваційних моделей та синтаксичного управління. Він виділяє лексичне поле в межах єдиної частини мови. На думку вченого, воно "виступає в межах певного граматичного класу, який і сам є дуже великим (максимальним) лексичним полем даної категорії (тієї ж, що і граматичний клас)" (С. 207-208).

У сучасній лінгвістиці поняття "семантичне поле" традиційно визначається як набір лінгвістичних інструментів, які групуються разом на основі суб'єктивності та функційної подібності концепцій, які вони висловлюють. Існує також визначення об'єктивності як невеликої частини мови, вираженої у формі лексичної мовної мікросистеми (Ахманова, 2004, с. 334). Як зазначає О. С. Ахманова (1957), семантичне поле – це компактна та внутрішньо пов'язана частина словника, в якій елементи взаємно обмежені, та подібно до мозаїки, охоплюють певну "понятійну сферу". Семантичне поле – це унікальна структура, яка регулюється своїми власними законами. У ній реалізується, розкривається "картина світу" та "ієрархія цінностей", характерна як для різних мов, так і для однієї мови в різні періоди її розвитку. Завдання дослідника полягає у тому, аби визначити специфічні для даної мови розподіл, зв'язок і взаємозумовленість значень (С. 78-79).

Л. М. Васильєв (1997) визнає спільними властивостями поля такі властивості як 1) взаємозв'язок елементів; 2) регулярний характер зв'язків між елементами; 3) значущість кожного елемента, залежна від його відношення з сусідніми елементами; 4) принципово загальний, єдиний для всіх мов характер семантичних структур, що лежать в основі еквівалентних полів; 5) історично обумовлене існування конкретного поля в кожній мові; 6) культурно-мовна

специфіка прояви семантичних структур, що утворюють еквівалентні поля в різних мовах (с. 105).

Однак, з огляду на те, що для повного розуміння значення слова необхідно знати значення інших слів в семантичному полі, в яке входить це слово, ми можемо виділити наступні особливості, які характеризують семантичне поле як систему:

1. Семантичне поле є систематичним, адже складається з набору слів, які мають різні відносини один з одним. І будь-яка система має завдяки їм зв'язок, цілісність та структуру. В системі повинно бути як мінімум два типи зв'язку.

2. Незалежно від того, яка це система, вона є частиною іншої системи, і кожен з її елемент також є самостійною системою. З цієї точки зору семантичне поле є частиною внутрішньої форми мови і частиною семантичного простору. При цьому семантичне поле нагадує систематичну систему. Наприклад, у семантичному полі можна виділити мікросистеми, такі як синоніми, антоніми тощо.

3. Джерелом системних змін зазвичай є сама система. Семантичне поле – це система, здатна до самоорганізації. Тому причини його еволюції повинні розглядатися нерозривно з самим полем.

4. Система використовується як класифікатор. Тобто класифікує той чи інший сегмент світу.

5. Система динамічна, прозора та гнучка. Тому вона постійно набуває нових елементів. Гнучкість та рухливість семантичного поля можна пояснити розвитком абстрактного мислення, відкриттям нових характеристик природи предметів навколишнього світу та здатністю до самостійної організації (Кезіна, 2004, с. 85).

Так, дослідник П. М. Денисов (1974), виділив наступні особливості семантичного поля:

- 1) цілісність;
- 2) послідовність;
- 3) ідентифікація елементів по відношенню один до одного (кожен елемент розглядається стосовно іншого елементу, що примикає до нього);

- 4) неможливість чіткого розмежування кордонів;
- 5) безперервність (с. 135).

З огляду на ці особливості, семантичне поле не слід плутати з поняттям лексико-семантичного поля. Однак у лінгвістиці, спостерігається тенденція, що ці поняття використовуються в ролі синонімічних. С. В. Кезіна (2004) зазначає, що на відміну від семантичного поля, лексико-семантичне поле розглядається як частина мовної системи, яка об'єднує слова та словосполучення в вербальний ряд завдяки спільності висловлюваних ними значень та характеризується потенційними системними зв'язками в мові. Крім того, існує загальна семантична ознака, що об'єднує всі одиниці лексико-семантичного поля через узагальнене значення (архісему), породжене лексемою (с. 91).

Наприклад, якщо ми візьмемо "частини людського тіла" як загальний семантичний знак, кожен з іменників, таких як "очі", "вуха", "ноги" та "руки", буде мати свої індивідуальні особливості. Іншими словами, ці частини тіла відрізняються один від одного за своїми функціями та будовою. Структурно лексико-семантичне поле складається з центру, зокрема, "ядра поля", що містить елементи, що володіють повними ознаками, а також "периферії", що не володіє всіма ознаками лексико-семантичного поля. Слід зазначити, що елементи "периферії" мають характеристики сусідніх полів і служать для них середовищем.

На думку Ю. А. Кузнєцова (2005), складність чіткого виділення меж семантичного поля пояснюється не тільки його неточністю як концепту, але і його природою як способу відображення дійсності поля. Отже, поле як засіб відображення того чи іншого аспекту об'єктивної реальності має відображати зміни зовнішнього світу. Іншими словами, з кожним новим оновленням межа поля розширюється, але деяка симетрична константа повинна залишатися. З огляду на цю особливість, семантичне поле також можна описати як "семантичну парадигму" (с. 109). Відомо, що лексико-семантичне поле розглядається як сукупність лексичних одиниць та складається з лексико-семантичних груп. В цілому лексико-семантичне поле та лексико-семантичну групу можна трактувати як загальне і індивідуальне.

Визначення поняття лексико-семантична група в лінгвістиці відрізняються один від одного. Наприклад, Ф. П. Філін (1982) вважає, що лексико-семантичною групою можна назвати будь-який семантичний клас слів (лексем), об'єднаних хоча б однією загальною семантичною парадигмою. На думку вченого, слова в таких групах можуть бути антонімічні, синонімічні, а також пов'язані між собою (С. 135-137). Отже, виходячи з наведеного вище визначення Ф. П. Філіна, можна зробити висновок, що лексико-семантична група – це клас слів, що належать до однієї групи слів, а їх значення мають загальну семантичну складову, високий рівень комбінаційної схеми та функційну еквівалентність.

Як було зазначено вище, лексичні засоби, що належать до лексико-семантичної групи, пов'язані між собою семантико-прагматичними відносинами. На ряду з іншими вченими таку важливу особливість відкрила Т. І. Вендіна (2002). Дослідниця визначила лексико-семантичну групу як набір слів, які належать словам, згрупованих разом внутрішніми лінгвістичними зв'язками на основі взаємопов'язаних семантичних елементів (с. 152).

І. П. Слесарева (1990) визначила лексико-семантичну групу як мовну та психологічну реальність, засновану на наборі синонімічних слів зі схожим граматичним статусом (с. 52).

Переважає більшість вчених трактує лексико-семантичну групу як найбільш зручний та ефективний спосіб представити лексику даної мови іноземній аудиторії. Це пов'язано з тим, що виявлення характеру семантичних відносин між словами, що належать до лексико-семантичної групи, сприяє правильному використанню лексичних засобів, що належать до лексико-семантичної групи, в усній та письмовій мові відповідно до конкретної мовної ситуації.

Поняття "термінологічне поле" тісно пов'язане з поняттям "лексико-семантичного поля". Подібний зв'язок проявляється як на лінгвістичному, так і на екстралінгвістичному рівнях, оскільки і термінологічне поле, і лексико-семантичне поле включає до свого складу безліч лексичних одиниць, пов'язаних з конкретними поняттями. На зв'язок між семантичним і термінологічним полями

вказує О. Є. Захарчук (2008). Вона зауважила що, термінологічне поле є певним типом семантичного поля, що формує функціонування та структурування професійної лексики, яку використовують у конкретній сфері. Як правило дана лексика відрізняється від загальноживаної мови (Татаринов, 1996, с. 130).

Так, на думку Л. А. Морозової (2004) термінологічне поле являє собою систему зв'язків між термінами однієї професійної області (с. 92).

Наприклад С. Д. Шелов (2008) навів шість однотипних визначень понять, що уточнюють загальну ідею термінологічного поля, поля того чи іншого терміна: 1) семантичне поле терміна; 2) поняттєве поле терміна; 3) поняттєво-термінологічне поле терміна; 4) лексичне поле терміна; 5) термінологічне поле терміна; 6) власне термінологічне поле терміна (С. 211-232).

Р. А. Сафін (1971) розглядає термінологічне поле як сукупність понять та сукупність слів, що виражають ці поняття, а також як сукупність прийомів та принципів опису мовних явищ (с. 501). А. В. Суперанська, Н. В. Подільська та Н. В. Васильєва (2014) розглядають термінологічне поле як штучно створену та закриту сферу існування терміна, що формує його ключові характеристики (С. 110-111).

У свою чергу, Р. М. Майер (2007) формулює важливий для "польової" теорії висновок: "Слово настільки ж мало можна собі уявити поза яким-небудь відношенням до інших слів, як вірш, що не має нічого спільного з будь-яким іншим" (с. 59). Система термінів настільки замкнута, що вони включають всі наявні відношення до певного значення слова і поєднуються у "суцільному континуумі", таким чином їхня система подібна до частинок мозаїки, де один часточка визначає положення всіх інших (Рижков, 2007, с. 60).

На сучасному етапі розвитку термінознавства термінологічне поле являє собою комплексне поняття та розуміється як: 1) класифікаційна структура, 2) метод збору, систематизації та уніфікації матеріалу, 3) лінгвістичний простір побутування термінів, 4) ефективний засіб професійної діяльності (Татаринов, 2006, С. 275-276).

Будь-яке термінологічне поле охоплює ряд взаємопов'язаних елементів, розташованих у фіксованому порядку:

1. В ядрі термінологічного поля відображена архісема, а саме ключові поняття конкретної галузі знань або діяльності, що визначають його склад.

2. Навколо ядра розташовується центр термінологічного поля, що містить вузькоспеціальні терміни та відображає його основне значення.

3. Периферія термінологічного поля представлена термінами, що володіють складнішим змістом у порівнянні з елементами ядра чи центру (Івіна, 2005, С. 110-111).

Отже, виходячи з теорії поля, основною ознакою терміна вважається його системність. Термін має бути пов'язаний з іншими термінами, членами певної терміносистеми, за допомогою семантичних відношень між її компонентами. Системність терміна може виявлятися у його структурі. Таким чином, ідеальною слід вважати структуру, у якій зв'язки між термінами виражають логічні зв'язки між поняттями. Можна зробити висновок про те, що терміносистема тісно пов'язана з термінологічним полем – особливою системою зв'язку між елементами певної області, що має у своєму складі ядро, центр та периферійну область. Розглянувши дефініції понять "лексичне поле", "термінологічне поле", "семантичне поле", "лексико-семантичне поле" та "лексико-семантична група", ми можемо зробити висновок, що в основі мовної лексики лежить систематична семантична парадигма.

1.3 Напрями дослідження термінології в китайському мовознавстві

Розвиток термінознавства в КНР почався з середини 50-х років XX століття. У той час з'явилися роботи дослідників Шень Янга (申扬格), Хуан Шуїна (黄淑英), Тань Аошуань (谭傲霜), які вперше в китайській лексикології давали визначення поняттю "термін", а також аналізували типи термінів за функційними стилями мови та галузями діяльності (Кожуховська, 1975, С. 127-128). На основі аналізу

їхніх робіт можна вивести уніфіковане трактування "терміна" як лінгвокультурного феномена, а саме терміни – це штучно створені або пристосовані для цих цілей слова для позначення специфічних реалій науки, техніки, медицини тощо (Кожуховська, 1975, С. 128-129).

Розглянемо також інші дефініції поняття "термін" у китайському мовознавстві:

У китайській лінгвістичній традиції термін визначають як фонетичне чи письмове вираження або обмеження загальноприйнятого позначення спеціального поняття (Фен Чживей, 2011, с. 29).

Держстандарт КНР GB/T10112 "Принципи та методи термінологічної роботи" подає таке визначення: термін – це лінгвістичне визначення поняття професійної сфери (术语工作 原则与方法).

Ши Ліцзянь (2010) пропонує наступне визначення: "Термін є словом, мовним знаком або символом, який позначає поняттям або взаємозв'язком між поняттями в професійних областях" (с. 191).

Чень Юань (1985) визначив термін як "слово або словосполучення (звичайний термін та складний термін), яке затверджено для позначення конкретного чи спеціального поняття в певній предметній області (або певній науці). Поняття, виражене цим терміном, є фіксованим, єдиним і точним" (с. 45).

Люй Шусян (1982) відзначає, що "Термін є узгодженим мовним символом, що виражає або визначає професійні поняття" (с. 21).

Серед китайських лінгвістів та термінознавців прийнято вважати, що термін – це особливе слово, хоча за формою термін та загальноживана лексика в основному однакові: вони мають одну й ту ж вимову, морфологічні функції та синтаксичні відносини. Їх різниця полягає у змісті: термін позначає наукове поняття, а не термін – значення. Тобто різниця між терміном та не терміном розуміється як відмінність наукового поняття від побутового уявлення.

У 80-х роках ХХ століття з метою сприяння розвитку стандартизації термінології було створено Національний комітет зі стандартизації термінології –

全国术语标准化技术委员会 *quánguó shùyǔ biāozhǔnhuà jìshù wěiyuánhui* з лозунгом – "没有术语就没有知识" *méi yǒu shùyǔ jiù méi yǒu zhīshì*, що у перекладі означає "без термінології немає знань". Більш ніж за 30 років свого існування була проведена велика термінологічна робота зі створення, упорядкування та публікацій збірок стандартизованих і нормативних термінів із різних наукових дисциплін. Також було опубліковано 58 збірок стандартизованих термінів: "天文学名词 *tiānwénxué míngcí*" – "терміни астрономії", "地理学名词 *dìlǐxué míngcí*" – "терміни географії", "物理学名词 *wùlǐxué míngcí*" – "терміни фізики", "农学名词 *nóngxué míngcí*" – "терміни агрономії", "微生物学名词 *wēishēngwùxué míngcí*" – "терміни мікробіології", "医学名词 *yīxué míngcí*" – "терміни медицини", "化学名词 *huàxué míngcí*" – "терміни хімії", "人体解剖学名词 *réntǐ jiěpōuxué míngcí*" – "терміни анатомії", "数学名词 *shùxué míngcí*" – "терміни математики" тощо.

Як китайські термінознавці, так і іноземні дослідники китайської термінології повинні вивчати об'єкт термінознавства з китайської точки зору, тобто з точки зору особливостей китайської мови. Китайські термінологи обирають одиниці найменування поняття, виходячи з принципів відповідності нормам китайської мови. Проте безпосереднє дослідження цієї одиниці має базуватися на китайських дослідницьких традиціях та іноземних теоріях.

Зараз в Китаї спостерігається тенденція відставання процесів термінотворення від наукового та технічного прогресу. Оскільки технологічні інновації з'являються набагато швидше, аніж мова встигає підлаштуватися під них та підібрати термін для їх позначення. У китайській мові представлені всі види процесів, характерні для інших, не ієрогліфічних мов, що пов'язані з поповненням термінологічного тезауруса.

1.4 Визначення юридичних термінів та їх класифікація

У юридичному енциклопедичному словнику юридичний термін визначається як "словесне позначення державно-правових понять, за допомогою яких виражається та закріплюється зміст нормативно-правових приписів держави" (Барихін, 2004, с. 78). Юристи ж визначають юридичні терміни як слова чи словосполучення, що використовуються у законодавстві, та є загальними назвами юридичних понять з точним та зрозумілим ясним значенням і мають ознаки однозначної семантики та функційною сталістю (Піголкін, 1990, с. 91). Істотною ознакою юридичної термінології є те, що вона відтворює офіційну волю законодавця, намагаючись уникнути розбіжностей у врегулюванні відносин між суб'єктами правовідносин. Відповідно до загальноприйнятих мовних стандартів визначення термінів, Д. І. Милославська (2000) визначила шість категорій юридичних термінів: 1) однозначність; 2) стилістична нейтральність; 3) незалежність від контексту; 4) лаконічність терміна; 5) відсутність синонімів; 6) розрізнення між термінологією та номенклатурою (с. 27).

Перш за все, мова юридичних документів характеризується точністю. Юрист не може вільно поводитися з термінами, їх значення в конкретному документі не повинно бути багатозначним, тому що це може привести до непоправної помилки. Це слід враховувати при перекладі юридичних текстів. Необхідні знання як правового, так і лінгвістичного характеру (Мешкова, 2011, С. 1-3).

Безпосередній зв'язок терміна з поняттям є визначальною ознакою його мовної реалізації. Точне співвідношення слова і поняття, на думку М. Д. Локшиної (1990), служить "неодмінною умовою існування юридичного терміну в мовному просторі" (с. 90). Термін – це не тільки представник поняття, а й засіб встановлення його зв'язків, передачі та адекватного сприйняття інформації, закладеної в ньому. Точність передачі суті поняття полягає в істинності його відображення. Тому в ідеалі кожен юридичний термін повинен відповідати певному поняттю, виражати його суть (Бондарева, 2003, С. 74-79).

У своїй праці, присвяченій вивченню формування та складу юридичної термінології, С. П. Хижняк (1997) зазначав, що юридичні терміни належать до суспільно-політичних термінів. Це свідчить про неоднорідність юридичної термінології. З одного боку, вона включає термінологію закону, з іншого – термінологію юриспруденції, що пов'язано з різними функційними сферами юридичної термінології: офіційно-діловою та науковою. Термінологія юриспруденції є більш складною, оскільки вона також представлена термінами, які не зустрічаються у текстах права, такими як "гіпотеза", "диспозиція" тощо (с. 16).

В. М. Шадрін (2004) вважає, що "юридичні терміни – це словесні позначення державно-правових понять, за допомогою яких виражаються нормативно-правові приписи держави" (с. 104).

Дещо інше визначення юридичного терміну дає А. С. Піголкін (1990): "юридичний термін – це слово або словосполучення, яке вжито у законодавстві, є узагальненим найменуванням юридичного поняття, що має точний та певний сенс, і що відрізняється смисловою однозначністю та функційною стійкістю" (с. 65).

З точки зору В. Ю. Картухіна (2005), "юридичний термін – це слово або словосполучення, що з граничною точністю виражає те чи інше правове поняття і володіє стійкістю, а також однозначністю (чи принаймні прагне до неї)" (с. 67).

В останніх двох визначеннях присутня вказівка на властивості чи ознаки, властиві юридичним термінам: точність, однозначність, стійкість. Однак, як відзначають дослідники, ці властивості далеко не завжди підтверджуються практикою. У зв'язку з цим Є. В. Малюкова (2011) зазначає головну ознаку юридичного терміну: "юридичним терміном можна вважати тільки той термін, що офіційно закріплений в законодавчому акті" (с. 4). Це твердження слід розглядати у зв'язку з поділом юридичної термінології на терміни права та терміни правознавства, згаданим вище, оскільки воно справедливо тільки для першої з цих груп (Малюкова, 2011, С. 5-6).

Юридичні терміни умовно можна класифікувати на дві групи відповідно до сфери їх функціонування. Однак у науковій літературі існують й інші способи класифікації юридичних термінів.

Усі юридичні терміни, що використовуються в юридичній науці та законодавстві, поділяються на три групи: 1) загальноживані терміни; 2) спеціальні технічні терміни; 3) спеціальні юридичні терміни (Червонюк, Іванець & Гойман-Калинський, 2003, с. 401).

У юридичному словнику наведена класифікація, що розрізняє три типи юридичних термінів: 1) загальні терміни, що характеризуються використанням в повсякденному житті та відомі всім; 2) спеціальні юридичні терміни, що володіють особливим правовим значенням; 3) спеціальні технічні терміни, що відображають сферу спеціальних галузей знань, таких як техніка, економіка, медицина тощо (Барахін, 2004, с. 226).

В. А. Толстік (2013) уточнює цю класифікацію, виділяючи не три, а дві основні групи термінів: загальноживані та спеціальні. До загальноживаних відносяться "терміни, які в однаковій мірі використовуються в побутовому мовленні, в художній та науковій літературі, в ділових документах і в тому числі в юридичній науці та практиці". Ці терміни становлять основну частину тексту наукових робіт і тексту юридичних документів (С. 176-182). До них можна віднести такі терміни як "文件 *wénjiàn* – документ", "公民 *gōngmín* – громадянин", "证人 *zhèngrén* – свідок", "工作者 *gōngzuòzhě* – працівник" тощо. Як вже було згадано, С. П. Хижняк (1997) в даній групі термінів виділяє дві підгрупи: загальноживані, які використовуються в загальноприйнятому значенні, та загальноживані, які мають в юридичному тексті вужче, спеціальне значення (наприклад "申诉 *shēnsù* – скарга", "易 *jīāoyì* – угода") (с. 80).

Спеціальні терміни поділяються на спеціальні неюридичні (спеціально-технічні в класифікації юридичного словника) та спеціальні юридичні терміни. Спеціальні неюридичні терміни є термінами окремих областей спеціального

знання (техніки, медицини, економіки, біології та інших) і використовуються в юридичній практиці в тих значеннях, які закріплені за ними у відповідних галузях знань. Спеціальні юридичні терміни вводяться до складу юридичної лексики законодавцем та юридичною доктриною і використовуються для найменування того чи іншого юридичного поняття ("原告人 *yuángào rén* – позивач", "被告人 *bèigàorén* – відповідач", "抵押 *dīyā* – застава", "报盘 *bàopán* – оферта") (Толстік, 213, С. 176-182).

Залежно від кількості значень, які має термін, юридичні терміни можна розділити на однозначні та багатозначні. До однозначних термінів можна віднести, наприклад, "злочин – 罪行 *zuìxíng*", яким визнається "суспільно небезпечне, винне діяння (дія або бездіяльність), заборонене кримінальним законом" (ч. 1 ст. 11 КК України). Багатозначним є термін "застава – 抵押 *dīyā*", який в цивільному праві означає один зі способів забезпечення виконання зобов'язань, а в кримінально-процесуальному розуміється як один із варіантів запобіжного заходу.

У юридичній термінології затверджена група термінів-абревіатур, наприклад: ТОВ (товариство з обмеженою відповідальністю) – 有限责任公司 *yǒuxiànzérèngōngsī*, АТ (акціонерне товариство) – 股份公司 *gǔfèn gōngsī*, КК (кримінальний кодекс) – 刑事法典 *xíngshì fǎdiǎn*.

Отже, розглянувши наведені дослідниками визначення, під поняттям "юридична термінологія" ми маємо на увазі прошарок лексики, що обслуговує юриспруденцію та пов'язана з правознавством як галуззю наукової та професійної діяльності. Дослідники вважають, що, порівняно з іншими термінологічними системами, особливість юридичної термінології проявляється саме у специфічних словотворчих моделях, характерному співвідношенні іншомовних та етнічних елементів, а також специфічних умовах становлення та розвитку. До юридичних термінів належать назви предметів, дій, явищ, осіб тощо, безпосередньо пов'язані з юриспруденцією та її функціями у суспільстві.

1.5 Класифікація термінів-синонімів у юридичній термінології сучасної китайської мови

Питання про синонімію в мовознавстві розглядається лінгвістами досить неоднозначно. Одні дослідники беруть за основу тотожність значень, інші – близькість, а треті вважають, що і тотожність і близькість однаково є характеристиками різних груп синонімів і важливо, щоб слова співвідносилися з одним поняттям.

Відомо, що синоніми (від грецького συνώνυμος – однойменний) – це слова однієї й тієї ж частини мови (у широкому розумінні фразеологізми, морфеми, синтаксичні конструкції), які мають близьке або тотожне значення (Ярцев, 2002, с. 446).

У своїй праці, О. Д. Пономарів (1997) зазначає, що синоніми це "слова, близькі або тотожні за значенням, які по різному називають одне і те ж поняття" (с. 51).

Так, М. Я. Плющ (1994) дає визначення синонімам як "словам, що мають близьке або тотожне значення, але відрізняються звучанням" (с. 122).

У цьому випадку феномен синонімії полягає в існуванні у мовній системі таких рядів слів, які функціують не як семантично еквівалентні одиниці, а як одиниці, що виражають найдрібніші відтінки понять, явищ і предметів, які можуть бути встановлені шляхом зіставлення їх між собою. У термінології, синоніми мають бути пов'язані з одними й тими ж поняттями та об'єктами. У сучасному мовознавстві досі немає єдиної думки щодо визначення поняття терміна-синоніма. Деякі дослідники називають його термінологічним дублетом.

Термінологічні дуплети – це слова або словосполучення, що поєднуються між собою особливою термінологічною співвіднесеністю з одним і тим самим науковим поняттям та об'єктом дійсності (Головін, 1987, с. 54). При цьому розрізняють три види термінологічної синонімії: "терміни-дублети

іншомовного походження", "терміни – синтаксичні синоніми", а також "дефініційна синонімія" (Головін, 1987, с. 57).

Оскільки вважається, що кожен термін може поєднуватися лише з одним певним поняттям, синонімія та багатозначність розглядаються як вкрай небажані явища у термінології. Наприклад такі дослідники як А. П. Коваль (1965) та Є. Н. Толікіна (1971) у своїх працях відзначають, що термінологічну синонімію слід розглядати як негативне явище, оскільки вона порушує структурну цілісність терміносистеми, ускладнює її функціонування, та терміни, які вступають в синонімічні відносини, зазвичай є зайвими та порушують обов'язкову умову термінології – відсутність у терміна синонімічних відповідностей; заважає поданню інформації та неоднозначному її сприйняттю.

Інші ж вчені, такі як О. С. Ахманова (1966) та В. П. Даниленко (1972) стверджують, що терміни-синоніми корисні, оскільки кожен із них по-різному розкриває зміст поняття; наявність термінів-синонімів сприяє семантичному розвитку всієї термінологічної системи, допомагає знайти шляхом відбору найбільш доцільну назву для позначення конкретного поняття, а також наявність синонімів у термінології дозволяє уникнути повторів при викладі матеріалу; терміни-синоніми повністю забезпечують комунікативні потреби користувачів (Русинова, 1989, С. 25-31). У свою чергу В. М. Лейчик (2009) оцінює існування синонімів у термінології як закономірний результат розвитку науки та збільшення обсягу наукових знань про об'єкт (С. 98-106).

Д. С. Лотте (1961) вважав, що існування двох або більше термінів для позначення одного поняття з часом призведе до того, що "один із цих термінів може звузити або розширити свою семантичну структуру, або навіть почати позначати зовсім інше поняття. На думку вченого, допустимою може бути тільки синонімія, що містить два терміни, один з яких є короткою формою іншого" (с. 10).

Дослідник О. А. Мартиняк (2008) вважає, що нема потреби протиставляти синонімію в термінології синонімії в літературній мові в цілому, адже термінологічна лексика – це прошарок лексики літературної мови, якому

притаманні ті ж характеристики (С. 1-4). Ось чому потрібно говорити про синонімію в термінології не тільки як про "баласт в термінології" (Коваль, 1970, с. 159), а й як про невід'ємну ознаку термінології та мови взагалі (Мартиняк, 2008, С. 1-4).

На думку Л. О. Симоненко (1991), синонімію можна спостерігати в термінологічних системах будь-якому етапі розвитку. Тому з самого початку виникнення терміносистем виникає потреба у виборі з синонімічного ряду того терміну, який точно може схарактеризувати те чи інше поняття (с. 150).

З точки зору С. П. Хижняка (1997), синонімія в юридичній термінології не має нічого спільного з вираженням відтінків сенсу та обумовлена або часом прийняття законів, або зіткненням споконвічних та запозичених термінів (с. 18). Наявність термінологічних синонімів можна пояснити виникненням термінів внаслідок іноземних запозичень та інтернаціональних елементів (Толікіна, 1971, С. 86-89).

До причин, які ведуть в термінології до синонімії, слід, перш за все, віднести наявність величезної кількості ознак у предметів і явищ, які можуть бути покладені в основу їх найменувань. Випадки одночасного вживання вже існуючих у мові споконвічних та запозичених найменувань, а також протиріччя між тенденцією до точності терміна та тенденцією до стислості його форми, часто виявляються в паралельно існуючій формі, або його скорочена варіантність відзначається багатьма лінгвістами.

Серед причин виникнення синонімів у сучасній китайській мові дослідник Ге Бень-Ї (2001) виділяє вісім основних (с. 210):

1) різні погляди на речі та явища об'єктивної дійсності (співпраця – 合作 *hézuò* / 协作 *xiézuò*, сперечатися – 争论 *zhēnglùn* / 争辩 *zhēngbiàn*);

2) різні почуття та ставлення до об'єктів (день народження – 诞辰 *dànchén* / 生日 *shēngri*, помічник – 助手 *zhùshǒu* / спільник – 帮凶 *bāngxiōng*, тіло – 遗体 *yítǐ* / труп – 尸体 *shītǐ*);

3) результат впливу діалектів (робити/працювати – 搞 *gǎo* / 干 *gān* / 做 *zuò*);

4) слова, що зазнали впливу іншомовної лексики (метр – 米 *mǐ* / 公尺 *gōngchǐ*, вітамін – 维他命 *wéitāmìng* / 维生素 *wéishēngsù*);

5) науковий термін чи розмовний вираз (ртуть – 汞 *gǒng* / 水银 *shuǐyín*, сіль – 氧化钠 *yǎnghuànà* / 食盐 *shíyán*, ясна – 齿龈 *chǐyín* / 牙床 *yáchuáng* / 牙龈 *yáyín* / 牙窗 *yáchuāng*);

6) книжна чи розмовна лексика (ранок – 黎明 *lí míng* / 早晨 *zǎo chén* / 清晨 *qīng chén*);

7) результат утворення двоскладових слів (втратити – 丢 *diū* / 丢失 *diūshī*, досягати – 到 *dào* / 到达 *dàodá*);

8) синоніми, утворені різною послідовністю морфем (почуття – 情感 *qínggǎn* / 感情 *gǎnqíng*, взаємний – 相互 *xiānghù* / 互相 *hùxiāng*).

Ге Бень-Ї (2001) виділяє чотири основні типи синонімів (С. 193-210):

1. 等义词 *děngyìcí* – абсолютні синоніми, тобто слова з тотожним значенням. Наприклад: і, та – 和 *hé* / 同 *tóng* / 与 *yǔ* / 及 *jí*, заздрити – 忌妒 *jìdù* / 妒忌 *dùjì*;

2. 不完全同义词 *bùwánquán tóngyìcí* – неповні синоніми, в яких лексичне та граматичне значення тотожні, а стилістичне – не збігається. Наприклад: батько – 父亲 *fùqīn* / 爸爸 *bàba*, день народження – 诞辰 *dànchén* / 生日 *shēngri*;

3. 义项对应同义词 *yìxiàng duìyìng tóngyìcí* – синоніми зі спільною семою, коли одне зі значень багатозначного слова збігається зі значенням іншого. Наприклад: робота – 工作 *gōngzuò* / 职业 *zhíyè* / 业务 *yèwù* / 任务 *rènwù*;

4. 言语同义词 *yányǔ tóngyìcí* – контекстуальні синоніми, тобто такі, які в певних умовах переносне вживання набуває своєрідного значення і з цим значенням вступають у синонімічні зв'язки з іншими словами (Бублик, 2002). Наприклад: хризантема – 菊花 *júhuā* та квітка – 花 *huā*.

Базуючись на праці О. П. Фролової (1981) у сфері дослідження словотвору в термінологічній лексиці сучасної китайської мови, ми можемо виділити таку класифікацію синонімічних пар юридичних термінів сучасної китайської мови (С. 111-114):

1) прості терміни та синоніми терміни-складні слова. Наприклад: податок – 费 *fèi* / 税 *shuì* / 税收 *shuìshōu* / 负担 *fùdān*; право – 权 *quán* / 权利 *quánlì*;

2) терміни-складні слова та синоніми терміни-складні слова. Наприклад: анулювати – 注销 *zhùxiāo* / 作废 *zuòfèi* / 取消 *qǔxiāo* / 废止 *fèizhǐ* / 废除 *fèichú* / 吊销 *diàoxiāo* / 撤销 *chèxiāo*;

3) терміни-складні слова та синоніми терміни-словосполучення. Наприклад: відшкодувати – 补偿 *bǔcháng* / 给以补偿 *gěiyǐ bǔcháng*, 偿还 *chánghuán* / 偿还债务 *chánghuán zhàiwù*;

4) синонімічні термінологічні пари, такі як терміни-словосполучення із чотирьох та більше компонентів. Наприклад: позовна заява – 诉讼请求陈述书 *sùsòng qǐngqiú chénshùshū* / 索偿陈述书 *suǒcháng chénshùshū*, правовий документ – 法律文件 *fǎlǜ wénjiàn* / 法定单证 *fǎdìng dānzhèng*;

5) терміни-синоніми, утворені шляхом афіксації. Наприклад: незаконний, неправомірний – 不法 *bùfǎ* / 非法 *fēifǎ*; несправедливий – 不公 *bùgōng* / 不平 *bùpíng*; невинний – 无罪 *wúzuì* / 无辜 *wúgū*;

6) терміни-словосполучення та синоніми терміни-складні слова. Наприклад: заповіт, заповідальний документ – 遗嘱证书 *yízhǔ zhèngshū* / 遗嘱书 *yízhǔshū* / 遗书 *yíshū*;

7) терміни-іноземні слова, фонетичний та семантичний варіанти, що є синонімами. Наприклад: ультиматум – 哀的美敦书 *āidīměidūnshū* / 最后通牒 *zuìhòu tōngdié*.

На загальнономовному рівні термінологічну лексику в синонімічних відносинах важко вивчати як окремі одиниці, тільки якщо розглядати їх як інтегровану лексику в загальному лексиконі. Адже згодом один із синонімів

може вийти з ужитку або відсторонитися від іншого слова, перетворившись на синонім з близьким йому значенням. Тому китайській юридичній термінології властиві такі принципи функціонування: за інших однакових характеристик термінів-синонімів їх функціонування в мові визначається частотністю вживання загальноновживаних слів, що входять до складу терміну. У юридичній термінології синонімічні відносини будуються на основі семантичної еквівалентності, тому вони все ж впливають на систему, хоча з'являються з внутрішньомовних та екстралінгвістичних причин, які призводять до їх неминучої появи.

Висновки до розділу 1

Досліджено визначення таких базових понять сучасної лінгвістики як "термін", "термінологія", "терміносистема" та "термінологічне поле". У результаті огляду різних дефініцій, ми дійшли висновку, що більшість дослідників вважають терміном однозначне слово або словосполучення, основними особливостями якого виступають системність, специфіка сфери вживання та приналежність до певної галузі знання. Головною особливістю термінології як сукупності термінів є те, що вона належить до замкнутої системи у межах галузі професійних знань. Термін повинен бути пов'язаний з іншими термінами (членами певної термінологічної системи) через семантичний зв'язок між її елементами. Системність терміна може бути відображена у його структурі; ідеальною слід вважати структуру, в якій зв'язки між термінами виражають логічні зв'язки між поняттями.

Досліджено такі явища як лексичне, семантичне та лексико-семантичне поле у сучасній лінгвістиці. Шляхом вивчення різних дефініцій, запропонованих лінгвістами, ми можемо зробити висновок, що слово може отримати свою значущість лише в межах лексичного поля, оскільки поле – це сфера його існування у мовній системі. Семантичне поле – це певна частина словника, елементи якого обмежують один одного та охоплюють певну

"поняттєву сферу". Так, лексико-семантичне поле у лінгвістиці розглядається як частина мовної системи, що об'єднує слова та словесні комплекси у вербальний ряд завдяки спільності висловлюваних ними значень.

Було розглянуто поняття юридичних термінів та їх класифікацію і визначено, що юридичні терміни як слова або словосполучення, призначені для точного позначення певного правового поняття. Ми дійшли висновку, що більшість дослідників виокремлюють три основні групи: 1) загальноживані терміни; 2) спеціально-технічні терміни та 3) спеціально-юридичні терміни.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Неодноразово досліджували юридичну термінологію на матеріалі різних мов такі дослідники як Н. В. Артикуца (2007), Т. М. Балихіна (2013), Л. В. Барба (1999), Н. А. Бондарева (2003), М. А. Бріцин (1967), І. В. Волкова (1984), Е. И. Голованова (2011), Т. В. Губаєва (2010), І. М. Гумовська (2000), А. А. Денисова (1992), Т. К. Комарницька (2010), Н. Й. Коцюба (2010), С. П. Кравченко (2000), А. М. Ляшук (2007), Д. І. Милославська (2000), О. М. Мітина (2015), Т. В. Морщакова (1992), О. С. Піголкін (1971), О. А. Радченко (2000), А. Г. Рижков (2007) та інші.

Вибір методів (методики) досліджень – це інструмент отримання фактичного матеріалу та необхідної умови досягнення поставленої в роботі мети. Усі науки з точки зору метода дослідження поділяються на два класи: емпіричні та теоретичні. Емпіричне дослідження базується на безпосередній практичній взаємодії дослідника з досліджуваним об'єктом. У теоретичному ж дослідженні відсутня безпосередня практична взаємодія з об'єктами. На цьому рівні об'єкт може вивчатися тільки опосередковано, в уявному експерименті, але не в реальному (Шаумян, 1965, С. 46-47).

Під час нашого дослідження було застосовано низку методів дослідження, а саме – описовий метод безпосереднього спостереження та узагальнення мовних фактів (передбачає спостереження за мовними фактами з подальшим аналізом та визначенням закономірностей для виявлення загальних характеристик термінів як спеціальних лексичних одиниць, а також характеристик зібраного фактичного матеріалу, способів творення термінів); компонентний аналіз та метод опозицій (для з'ясування закономірностей, які існують у структурі значення термінологічних компонентів, та визначення співвідношення між такими явищами як синонімія, антонімія, полісемія); структурний метод (для вивчення структурної характеристики юридичних

термінів сучасної китайської мови); дериваційний аналіз іменників (для дослідження можливих способів словотворення, класифікації структури словотворення та значення похідних слів, а також визначення ефективності способів словотворення).

Метод опозицій (протиставлення) – виявлення шляхом порівняння однакових одиниць їх релевантних (функційно відмінних) опозицій у складі певних парадигм (Васильєв, 1997, с. 41). Опозиція (протиставлення) – це семантично релевантне розходження за однією з характеристик при подібності інших, яка можлива лише тоді, коли між її членами є не тільки відмінності, але й спільні характеристики. Останнє називають основою для порівняння, а відмінну – диференціальною ознакою.

Компонентний аналіз – це метод лінгвістичного вивчення значення слів. Значення слова можна описувати за допомогою синонімів або ж розгорнутих тлумачень. Компонентний аналіз пропонує ще один спосіб описати це. Значення слова розкладаються на складові компоненти (їх ще називають семантичними факторами, диференційними семантичними ознаками, семантичними параметрами тощо) (Апресян, 1996, С. 49-50). Термін "сема" є найбільш прийнятним як центральний термін компонентного аналізу, оскільки він відповідає вимогам стислості, прозорості вмотивованості, вказуючи на його належність до семантики як плану змісту, та має потенціал для словотворення (Васильєв, 1990, С. 36-37). Сема – це елементарна складова значення слова або іншої мовної одиниці, яка виявляє ознаки позначуваного, що розрізняються мовою. Це ніби мінімальні шматочки змісту, нерозкладні на частини: "предмет", "людина", "чоловіча (жіноча) стать", "дорослість" тощо. Слова відрізняються одне від одного набором таких компонентів. Так, значення слів "хлопчик" і "дівчинка" в результаті компонентного аналізу здобувають такий вигляд: хлопчик – людина, чоловіча стать, незрілість; дівчинка – людина, жіноча стать, незрілість. Компонентний аналіз опирається на парадигматичні відношення в системі (Кодухов, 1987, с. 168).

2.1 Дериваційний аналіз іменників як основа дослідження юридичної термінології

Словотвір – це розділ мовознавства, який вивчає процес творення та механізм похідних слів. Похідні слова створюються не в довільному порядку, а за певними встановленими моделями. Тому словотвір – це вчення про деривацію, а його функція полягає в збереженні та доповненні словникового складу мови, а також забезпечення процесу номінації. Мета вивчення словотвору – розглянути всі можливі способи утворення слів, класифікувати структуру словотворення та значення похідних слів, а також визначити ефективність методів словотворення (Реформаторський, 1968, С. 12-13).

Дослідження структурно-семантичних особливостей термінів не може проводитися без класифікації їх за певними типами словотворення, а основні типи словотворення визначаються на основі синтаксичного критерію. Вивчення словотвірних комплексів закладає основу для визначення потенціалу словотворення складних слів у конкретній мові. Мета словотвірного аналізу – не лише виявити порядок взаємного розташування лексичних структурних компонентів, а й виявити природу зв'язків між компонентами слова. Аналіз компонентів повинен знайти відповідь на питання про функційне навантаження компонентів всередині слова (Губаєва, 1984, с. 17).

У словотворчу структуру лексичних комплексів входить не тільки граматична характеристика, але і тип зв'язку між ними. Кожна лексично-граматична категорія слів має специфічну, властиву їй, словотвірну модель. Відповідно до класифікації А. Л. Семенас (2007), всі моделі можна поділити на чотири основні типи:

1. Атрибутивний тип (偏正型 *piānzhèng xíng*)

Один із компонентів – це "стрижень", а інший "уточнюючий" його компонент. Порядок компонентів при їх нерівномірному складанні відрізняється певною послідовністю, характерною для граматичного ладу китайської мови: визначення стоїть перед визначеним словом, доповнення після присудка,

присудок після підмета. Порушення цього порядку призведе до зміни сенсу відносин між визначенням та визначеним словом. Наприклад:

法官 *fǎguān* суддя = 法 *fǎ* закон, право + 官 *guān* офіційна особа, посада; 法庭 *fǎtíng* суд = 法 *fǎ* закон, право + 庭 *tíng* зал, палата, приміщення; 国籍 *guójí* громадянство = 国 *guó* країна, держава + 籍 *jí* місце приписки, приналежність, походження; 归罪 *guīzuì* звинувачення = 归 *guī* належати, бути віднесеним + 罪 *zuì* покарання, обвинувачення; 住宅 *zhùzhái* приміщення = 住 *zhù* проживати, мешкати + 宅 *zhái* житло, квартира; 可靠证人 *kěkào zhèngrén* свідок, що заслуговує на довіру = 可靠 *kěkào* сумлінний, надійний + 证人 *zhèngrén* свідок (атрибутивний словотвір, де двоскладовий прикметник додається до двоскладового іменника).

2. Копулятивний чи сурядний тип (联合型 *liánhé xíng*)

А. Л. Семенас (1973) пише про значне поширення копулятивного словотворення у всіх підсистемах китайської лексики (с. 78). Терміни, створені за копулятивним типом зв'язку, включають у свій склад предметні та дієслівні морфеми. Слова копулятивного складання утворені поєднанням або синонімічних компонентів (включаючи парне або паралельне поєднання), або антонімічних. Наприклад:

政府 *zhèngfǔ* уряд = 政 *zhèng* управління (державою), державний лад + ; 长短 *chángduǎn* довжина = 长 *cháng* довгий, протяжний + 短 *duǎn* короткий; 买卖 *mǎimài* торгівля = 买 *mǎi* купувати + 卖 *mài* продавати; 人民 *rénmín* народ = 人 *rén* людина + 民 *mín* місцевий житель, громадянин.

3. Дієслівно-об'єктний тип (述宾型 *shùbīn xíng*)

Для моделей такого типу, зв'язки між компонентами термінів-складних слів та термінів-словосполучень не створюються через їх структурні недоліки. Більшість слів цього типу в лексиці сучасної китайської мови легко розчленовуються, а їх компоненти формально відновлюють характеристики окремих слів. Наприклад:

退货 *tùihuò* повернення = 退 *tùi* відступати, віддати назад + 货 *huò* товар, вантаж; 杀人 *shā rén* вбивство = 杀 *shā* вбивати + 人 *rén* людина; 开庭 *kāitíng* слухання справи = 开 *kāi* відкривати, виступати + 庭 *tíng* суд, палата;

4. Суб'єкт-предикативний тип (主谓型 *zhǔwèi xíng*)

У цьому типі зв'язків перша частина терміна позначає суб'єкт, а друга частина – його дію. Цей тип є малопродуктивним із точки зору формування термінів, а особливо лексичних одиниць правничої терміносистеми.

Словоскладання посідає перше місце у словотворенні слів даного лексико-граматичного класу, та характеризується широким діапазоном семантичних розрядів лексичних одиниць, які формують у китайській мові категорію іменника.

В. В. Виноградов (1990) визначає словоскладання як "...своєрідний тип словотворення – синтактико-морфологічний. Питання про співвідношення основ, про порядок їх зчеплення виводить цей тип словотвору за межі правил утворення простих похідних слів" (с. 208). Композити є продуктами словоскладання. Складні слова як об'єкт аналізу принципово відрізняється від інших об'єктів лінгвістичного аналізу, у тому числі і від похідних слів – афіксальних та конвертованих (Мешков, 1984, с. 15).

Серед причин утворення термінології шляхом словотворення слід зазначити такі: 1) екстралінгвістичні – пов'язані з необхідністю використання складних слів для найменування понять у певній галузі; 2) власне лінгвістичні – процес термінотворення обумовлює необхідність утворення нових одиниць за аналогією до існуючих у мові структур складних слів. Словоскладанню в галузі правничої термінології притаманне поєднання як двох, так і більшої кількості твірних елементів. Таким чином, терміни-композити можна охарактеризувати як "інтегровані лексичні одиниці, утворені шляхом асоціативного або синтагматичного об'єднання мотиваторів, окремі значення та форма яких повторюються у текстовому фрагменті" (Кресан, 2001, с. 9).

Терміни у сучасній китайській мові в основному формуються шляхом словоскладання за копулятивними та атрибутивними моделями (перший

компонент визначає другий, та між ними існують видо-родові відносини). Це найпродуктивніші словотворчі моделі, за якими побудована більша частина термінів-іменників китайської мови (Філатова, Леонова, 2020, С. 3-4).

Редуплікація – це словотворчий спосіб, що полягає у подвоєнні повнозначної морфеми або складання двох ідентичних морфем (Семенас, 2007, с. 96). А. А. Хаматова (2003) зазначає, що у китайській мові існує два випадки редуплікації: коли утворюється лексична одиниця з новим значенням – 往 *wǎng* направлятися куди-небудь = 往往 *wǎngwǎng* часто, постійно; та коли утворюється двоморфемний варіант відповідного слова – 微 *wēi* крихітний, маленький = 微微 *wēiwēi* малесенький, крихітний. Проте слід зазначити, що редуплікація як один із типів словотвору не бере участі у створенні правничої терміносистеми китайської мови (с. 159).

Афіксальний словотвір посідає друге місце в продуктивних словотворах у китайській мові (Сова, Вечоринська, 2021, с. 3). У сучасній китайській мові ще існує досить багато морфем, які не пройшли повний шлях від повнозначної морфеми до афіксальної. Тому обидва різновиди напівафіксів (半綴 *bànzhuì*) (напівпрефікси (半前綴 *bànqiánzhuì*) та напівсуфікси (半后綴 *bànhòuzhuì*)) широко представлені в системі словотворення категорії іменників у сучасній китайській мові. Характерним для цього методу словотворення є використання морфем, які частково (а іноді й значною мірою) звільнилися від свого власного значення (Сова, Вечоринська, 2021, с. 2).

Наприклад, можна виділити досить багато напівафіксів: напівпрефікси – 反 *fǎn*, 超 *chāo*, 微 *wēi*, 亚 *yà*, 泛 *fàn* та напівсуфікси – 员 *yuán*, 师 *shī*, 生 *shēng*, 汉 *hàn*, 士 *shì*, 夫 *fū*, 客 *kè*, 手 *shǒu*, 丁 *dīng*, 鬼 *guǐ*, 虫 *chóng*, 蛋 *dàn*, 派 *pài*, 分子 *fēnzǐ*, 物 *wù*, 品 *pǐn*, 素 *sù*, 体 *tǐ*, 力 *lì*, 处 *chǔ*, 心 *xīn*, 意 *yì*, 性 *xìng*, 切 *qiē*, 当 *dāng*, 学 *xué*, 论 *lùn*, 主义 *zhǔyì*, 化 *huà*; та відносно мало афіксів: префікси – 第 *dì*, 老 *lǎo*, 阿 *ā* та суфікси – 子 *zǐ*, 儿 *ér*, 头 *tóu*.

Так, напівпрефікс 超 *chāo* досить часто використовується в термінологічній лексиці, та позначає перевищення міри чи норми, звичайного стандарту. Часто перекладається як "понад-, над-, гіпер-, супер-, ультра-". Наприклад: 超结构 *chāojiégòu* надструктура = 超 *chāo* над, понад + 结构 *jiégòu* структура.

Напівпрефікс 微 *wēi* також часто використовується для позначення дуже малих предметів, незначних величин. Найчастіше перекладається як "мікро-". Наприклад: 微观经济 *wēiguān jīngjì* мікроекономіка = 微观 *wēiguān* мікро + 经济 *jīngjì* економіка, господарство.

Особливо визначна роль напівсуфіксації у формуванні сучасної термінології. Напівсуфікс 员 *yuán* позначає осіб, зайнятих тією чи іншою діяльністю, або що належить до організації, партії, групи, колективу. Наприклад: 编外人员 *biānwài rényuán* непостійний, неофіційний член (органу) = 编外 *biānwài* позаштатний + 人员 *rényuán* співробітник, штат, персонал; 公务人员 *gōngwù rényuán* держслужбовець = 公务 *gōngwù* державна служба + 人员 *rényuán* співробітник, штат, персонал; 海关人员 *hǎiguān rényuán* митник = 海关 *hǎiguān* митниця + 人员 *rényuán* співробітник, штат, персонал; 辅助人员 *fǔzhù rényuán* обслуговуючий персонал (посольства, місії) = 辅助 *fǔzhù* допоміжний, додатковий + 人员 *rényuán* співробітник, штат, персонал.

Морфемна контракція – це один із методів словотворення, який також є важливим у творенні термінів у сучасній китайській мові. Контракція – це морфологічний спосіб утворення контрактур шляхом скорочення морфосилабем у складних лексичних конструкціях. Ю. М. Мазур (2001) охарактеризував цей процес наступним чином: "...скорочення це явище лексичне, коли в результаті того чи іншого скорочення (аббревіації, усічення, конденсації тощо) з'являються нові словникові одиниці" (с. 93)

За класифікацією В. Г. Булова та А. С. Семенас (2007), морфемна контракція поділяється на 4 типи (с. 111):

1. Скорочені найменування (简称 *jiǎnchēng*).

Подібні слова створені шляхом скорочення довгих іменникових зворотів або рідше дієслівних форм та прикметникових зворотів. Наприклад: 十三大 *shísāndà* Тринадцятий Всекитайський з'їзд Комуністичної партії Китаю – скорочення від 中国共产党第十三次全国代表大会 *zhōngguó gòngchǎndǎng dì shísāncì quánguó dàibiǎo dàhuì*.

2. Аббревіатури (缩写词 *suōxiěcí*).

Слова, що утворюються завдяки стисненню громіздких та багатокомпонентних лексичних одиниць шляхом впадання деяких її компонентів зі збереженням значення. Наприклад: 亚打 *yàdǎ* рішуче боротися зі злочинною діяльністю – скорочення від 亚厉打击犯罪活动 *yàlì dǎjī fànzuì huódòng*.

3. Скорочення-складання (合称 *héchēng*).

Подібні слова створюються шляхом об'єднання семантично-однорідних складників, похідних лексичних одиниць. Наприклад: 工青妇 *gōngqīngfū* профспілка, молодіжна та жіноча організація, союз жінок – скорочення від 工人, 青年, 妇女 *gōngrén, qīngnián, fùnǚ*.

4. Узагальнення (统括 *tǒngkuò*).

Подібні вирази – це скорочені звороти мовлення, утворені за допомогою чисел, цифр. Наприклад: "老五篇 *lǎo wǔ piān*" п'ять ключових статей Мао Цзедуна.

На основі цієї інформації можна зробити висновок, що основним способом словоскладання серед іменників є атрибутивний тип зв'язку. Також, виявлено, що його продуктивність серед іменників зумовлена видо-родовими відношеннями між морфемами. Перший компонент пояснює другий, який у цьому типі зв'язку обов'язково повинен бути номінальним, тобто "стрижневим", тому поєднання коренів за атрибутивною моделлю утворює термін-іменник.

2.2 Використання описового методу у дослідженні юридичної термінології

Описовий метод – це система методів дослідження, що застосовуються для характеристики явищ мови на певному етапі його розвитку, тобто в синхронії. Найдавніші китайські, індійські та грецькі граматики були в основному описовими. Структуралістські школи також звертаються до принципів і методів наукового вивчення та опису сучасних мов (Іванова, 2006, с. 238).

Метод лінгвістичного опису – основний метод лінгвістики, що полягає в планомірній інвентаризації одиниць мови та поясненні особливостей їхньої будови та функціонування з урахуванням перехідних випадків, що потребують створення комбінативних груп і термінів (Ахманова, 2004, с. 232).

Описовий метод застосовується для вивчення соціального функціонування мови, для опису та аналізу елементів і частин "мовного механізму". Він вимагає ретельного та точного опису фонем, морфем, слів, граматичних категорій, форм тощо. Кожен з цих елементів може і повинен розглядатися як формально, так і семантично. В цей час описовий метод чітко взаємодіє зі структурними методами (Шарафутдінова, 2012, с. 122).

Описовий метод застосовує такі прийоми лінгвістичного аналізу: прийом лінгвістичного спостереження, прийом лінгвістичного експерименту, прийом лінгвістичного порівняння, прийом позиційного аналізу, прийом перетворення й підстановки (Іванова, 2006, с. 239). Він складається з трьох етапів:

1. На першому етапі описового аналізу з тексту виділяються слова та речення, тобто номінативні та комунікативні одиниці мови. Графічну сегментацію слід доповнювати методикою ідентифікації мовних одиниць, оскільки злисте та роздільне написання має варіанти, фразеологізми за значенням рівні слову тощо.

2. Другий етап описового аналізу – це поділ виділених з тексту одиниць, тобто пошук структурних одиниць. Існує два способи вторинної сегментації: слова поділяються на морфєми та словоформи, а речення – на словосполучення та члени речення.

3. Третій етап описового аналізу пов'язаний з інтерпретацією обраних номінативно-комунікативних та структурних одиниць. Інтерпретація структури здійснюється за допомогою класифікаційного та дискретного аналізу (Іванова, 2006, с. 240).

Варто зазначити, що у дослідженні жоден метод не може існувати окремо. Тому аналітичний лінгвістичний описовий метод (для виявлення загальних характеристик терміна як особливої лексичної одиниці, а також для інвентаризації одиниць правничої терміносистеми, пояснення їхньої будови та функціонування) є лише одним із методів, які ми застосовували під час дослідження юридичної термінології сучасної китайської мови.

2.3 Застосування структурного методу при дослідженні юридичної термінології сучасної китайської мови

Структурний метод використовується при дослідженні мовної структури, а його мета полягає у пізнанні мови як цілісної функційної структури, в якій елементи та частини пов'язані між собою чіткою системою зв'язків та реляційними системами (Головін, 1977, с. 271)

Структурний метод – це метод вивчення мови, що полягає в розробці системи категорій та визначень на основі зв'язків, відносин та протиставлення усередині мовної системи; дослідження мовних інваріантів, що не мають нічого спільного з тими чи іншими особливостями їх реалізації у конкретних мовних ситуаціях (Ахманова, 2004, с. 232).

Існують різні види структурного методу. Так, в його рамках виникли дистрибутивний аналіз, метод компонентного аналізу, метод безпосередніх складників, метод трансформаційного аналізу (Резанова, 2010, с. 22).

Дистрибутивний аналіз – це метод дослідження мови, заснований на вивченні оточення (дистрибуції, розподілу) окремих одиниць у тексті без використання інформації про повне лексичне та граматичне значення цих

одиниць. Цей метод спрямований на вилучення лінгвістичних інваріантів з мовної послідовності (Резанова, 2010, с. 23).

Метод компонентного аналізу – це метод дослідження змістовної сторони значущих мовних одиниць, що має на меті розкладання значення на найдрібніші семантичні компоненти. Він базується на уявленні про системно-парадигматичний устрій мови та є результатом перенесення принципів аналізу з фонології в семантику та граматику. Компонентний аналіз вперше був використаний при дослідженні лексичного матеріалу як техніка опису вузького кола лексичних одиниць (Резанова, 2010, с. 23).

Метод безпосередніх складників – це метод вираження словотвірної структури слова та синтаксичної структури словосполучення чи речення у вигляді ієрархії вкладених один в одного елементів. Метод безпосередніх складників був заснований на припущенні, що будь-яка складна одиниця мови або тексту складається з двох більш простих та лінійно непересічних одиниць, її безпосередніх складників (Резанова, 2010, с. 24).

Трансформаційний метод – метод вираження синтаксичної структури речення, заснований на виведенні складних синтаксичних структур з більш простих за допомогою невеликого набору правил перетворення (Резанова, 2010, с. 24).

У досліджуваній нами термінології можна виділити такі структурні типи термінів: терміни-складні слова (权利 *quánlì* права, 负担 *fūdān* податок, 令状 *lìngzhuàng* судовий наказ), терміни-афіксальні слова (保证人 *bǎozhèngrén* поручитель, 军职人员 *jūnzhírén* військовослужбовець – це терміни з афіксальною морфемою "人"), терміни-словосполучення (财产转让契据 *cáichǎn zhuǎnràng qìjù* документ про передачу права на майно, 外交事务 *wàijiāo shìwù* закордонні справи), терміни-складнопохідні слова (利害关系当事人 *lìhài guānxi dāngshìrén* зацікавлена особа, де 利害 *lìhài* користь і шкода + 关系 *guānxi* відносини + 当事人 *dāngshìrén* зацікавлена особа) та терміни-складноскорочені слова (Фролова, 1981, с. 50-51).

В. А. Судовцев (1989) зазначає, що "термінологічні словосполучення являють собою семантично цілісні словосполучення двох або більше слів, які пов'язані між собою приляганням або прийменником" (с. 104).

Базовим компонентом багатоконпонентних термінів зазвичай виступає іменник або дієслово, прикметники та прислівники демонструють якісні характеристики терміна, який виступає основним компонентом. Також до складу багатоконпонентних термінів можна віднести союзи та прийменники (Дроздова, 1989, с. 11).

Переважання багатоконпонентних поєднань у правничій терміносистемі свідчить про їхню здатність передавати великий обсяг інформації, оскільки збільшення довжини словосполучення забезпечує точність його подання. "Термінологічні словосполучення не тільки називають та диференціюють утворювані поняття, але й систематизують парадигматичні відносини між ними, відображаючи системні зв'язки одиниць конкретної терміносистеми" (Кудинова, 2011, с. 58).

Проведений структурний аналіз термінів виявив, що з точки зору форми, наявність полісемантичних морфем не є системним явищем для юридичної термінології сучасної китайської мови. Серед двокомпонентних словосполучень в юридичній термінології має місце базова структурна модель, в якій залежний компонент виражається іменником, що знаходиться в постпозиції стосовно опорного компонента. Розгляд структурних особливостей багатоконпонентних термінів-словосполучень, що належать досліджуваній групі правничої терміносистеми, дозволило виділити копулятивну та атрибутивну моделі як панівні.

Висновки до розділу 2

Кожна лексично-граматична категорія слів має специфічну, властиву їй, словотвірну модель. Ми зазначили, що в китайській мові існує чотири основні

типи цієї моделі, а саме: атрибутивний тип, копулятивний (сурядний) тип, дієслівно-об'єктний тип та суб'єкт-предикативний тип.

Було розглянуто методологію дослідження юридичної термінології та окреслено методи, якими ми будемо користуватися при проведенні досліджень в даній роботі. Усі розглянуті поняття та явища складають теоретичну базу, яка застосовується в даній роботі для знаходження лінгвістичних особливостей юридичних термінів, їх аналізу та систематизації.

Описовий метод у нашому дослідженні застосовується для вивчення соціального функціонування мови, для опису та аналізу елементів та частин "мовного механізму".

Досліджено п'ять основних структурних типів термінів сучасної китайської мови: терміни-складні слова, терміни-афіксальні слова, терміни-словосполучення, терміни-складнопохідні слова та терміни-складноскорочені слова.

Також предметом даного дослідження був структурний метод, який необхідний для встановлення структури мови та систематизації її одиниць. Було розглянуто чотири методики, в яких реалізується структурний метод, а саме дистрибутивний аналіз, метод компонентного аналізу, метод безпосередніх складників та метод трансформаційного аналізу.

РОЗДІЛ 3

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

3.1 Особливості функціонування юридичної термінології у сучасній китайській мові

Потрапивши в інформаційне середовище, термін перестає функціонувати лише у вузькоспеціальних контекстах. Це неминуче позначається на сутності термінології спеціального підрозділу, що призводить до появи нового функційного аспекту термінології.

Для дослідження структурно-семантичних та функційних особливостей юридичних термінів, ми відібрали 4 тексти нормативно-правових актів Китайської Народної Республіки, а саме Кримінальний кодекс КНР, Кримінально-процесуальний кодекс КНР, Цивільний кодекс КНР та Цивільно-процесуальний кодекс КНР.

Важливу роль у процесі стандартизації термінології, яка використовується у нормативно-правових актах, грає її класифікація. Оскільки юриспруденція поділяється на різні галузі, відбувається виділення юридичної термінології за сферою вживання. Аналіз матеріалів дозволяє виділити наступні групи юридичних термінів, розподілених за галузевою приналежністю (Толстік, 2013, С. 180-181):

– терміни конституційного права: 主权 *zhǔquán* – суверенітет; 国籍 *guójí* – громадянство; 规章 *guīzhāng* – регламент, регламентуючі норми; 政党制度 *zhèngdǎng zhìdù* – партійна система; 个人资料 *gèrén zīliào* – персональні дані; 人民政权 *rénmínzhèngquán* – народовладдя;

– терміни адміністративного права: 行政违法 *xíngzhèng wéifǎ* – адміністративне правопорушення; 行政责任 *xíngzhèng zérèn* – адміністративна

відповідальність; 执行罚 *zhíxíngfá* – адміністративне стягнення; 行政拘留 *xíngzhèng jūliú* – адміністративне затримання, адміністративний арешт;

– терміни цивільного права: 交易 *jiāoyì* – угода, 关联人 *guānliánrén* – афілійована особа; 债务者 *zhàiwùzhe* – боржник; 法人 *fǎrén* – юридична особа; 仲裁协议 *zhòngcái xiéyì* – арбітражна угода; 诉讼权利继受 *sùsòng quánlijìshòu* – процесуальне правонаступництво;

– терміни сімейного права: 婚姻 *hūnyīn* – шлюб; 离婚 *líhūn* – розлучення; 抚养费 *fǔyǎngfèi* – аліменти; 婚姻合同 *hūnyīn hétóng* – шлюбний договір; 确认生父的诉讼 *quèrèn shēngfù de sùsòng* – процес встановлення батьківства; 亲戚关系 *qīnqi guānxi* – кровна спорідненість;

– терміни кримінального права: 罪行 *zuìxíng* – злочин; 前科 *qiánkē* – судимість; 犯罪要素 *fànzuì yàosù* – склад злочину; 赦免 *shèmiǎn* – амністія; 受贿罪 *shòuhuìzuì* – хабарництво; 掳人勒赎罪 *lǔrén lèshú zuì* – викрадення людини з метою викупу (Мороз, 2021, С. 140-141).

Юридичні терміни виконують правову функцію як слова, які передають правову інформацію. В. П. Даниленко (1976) зазначає, що сфера функціонування юридичного терміна у його основному, термінологічному значенні – це спеціальний текст, прикладом якого можуть бути законодавчі акти, нормативно-правові документи, юридична наукова література, посібники для студентів юридичних факультетів, а також статті у спеціальних юридичних журналах. Так званий термін мови, який існує в межах власної терміносистеми, перетворюється на термін мови, коли використовується фахівцями в усному чи письмовому спілкуванні (с. 68).

"Функціуючи в мові не ізольовано, а в контексті, тобто в лінійному ряду з іншими мовними одиницями, терміни мають валентність та дистрибуцію, що й утворює поняття синтагматики. При цьому валентністю термінів ми називаємо їхню потенційну сполучність з іншими мовними одиницями, а дистрибуцією – реалізовану в мові сполучність" (Сергєвнина, 1996, С. 174-175).

Багатогалузевий характер юридичної термінології сучасної китайської мови виявляється в тому, що термінологія як її частина не лише обслуговує термінологічне поле предметної галузі, а й належить до інших спеціальних термінологічних галузей. Іншими словами, порівняно з іншими терміносистемами в китайській мові, юридичні терміни включають певну кількість елементів, пов'язаних з іншими галузями науки, техніки та людської діяльності на додаток до термінів конкретних понять у правовій терміносистемі (Шевчук, 2003, с. 48). До загальноживаних термінів відносять назви предметів, явищ, дій, що використовуються у побуті, художній, публіцистичній та правовій літературі. Право зачіпає практично кожен сферу життя в сучасному світі, будь-які види відносин у суспільстві передбачають правове регулювання. З цієї причини в нормативній документації може використовуватися як технічна, так і побутова лексика, а також словниковий склад різних галузей знань: математика, ІТ, промисловість, філософія та багато інших. Наприклад: 生活 *shēnghuó* – умови життя, побут, діяльність; 经济发展 *jīngjì fāzhǎn* – економічний розвиток; 自留地 *zìliú dì* – присадибна ділянка, ділянка землі в особистому користуванні; 宏观调控 *hóngguān tiáokòng* – макрорегулювання та макроконтроль; 学前教育 *xuéqián jiàoyù* – дошкільна освіта; 卫生事业 *wèishēng shìyè* – охорона здоров'я, медичне обслуговування; 传统医药 *chuántǒng yīyào* – традиційна медицина та фармакологія; 植树造林 *zhíshù zàolín* – лісопосадки, посадки лісових культур.

При використанні загальноживаних термінів у нормативних актах необхідно подати його вужче значення для того, щоб чітко передати його зміст. Наприклад: загальноживаний термін "公民 *gōngmín* – громадянин", який зустрічається в різних галузях права, в судових процесах може бути інтерпретований за допомогою термінів судового права, таких як "原告 *yuángào* – позивач" та "被告 *bèigào* – відповідач".

Аналізуючи використання юридичної термінології, наприклад в мові засобів масової інформації, можна побачити, як преса може користуватися або

не користуватися специфічною юридичною термінологією, а також використовувати інші словникові засоби для заміни юридичної термінології.

Так, наприклад журналісти часто неправильно розуміють терміни "嫌疑犯 *xiányífàn* підозрюваний", "被告人 *bèigàorén* обвинувачений" і порушують принцип презумпції невинуватості, називаючи "人命犯 *rénmìngfàn* вбивцею" чи "强盜 *qiángdào* грабіжником" громадянина, "凶杀嫌疑犯 *xiōngshā xiányífàn* підозрюваного у вбивстві" або, відповідно, "抢劫嫌疑犯 *qiǎngjié xiányífàn* підозрюваного у пограбуванні".

Можемо зустріти й вживання юридичних жаргонізмів: 物证 *wùzhèng* "речдок" замість 实体证据 *shítǐ zhèngjù* "речові докази"; 业务主管 *yèwù zhǔguǎn* "опер" замість 民警机关和刑事部门的侦缉人员 *mínjǐng jīguān hé xíngshì bùmén de zhēnjī rényuán* "оперативний уповноважений співробітник"; 侦查员 *zhēnchá yuán* "слідак" замість 调查人员 *diàochá rényuán* "слідчий".

Такий процес, як "деюридизація" юридичної лексики є наочним прикладом того, як змінюється зміст професійної термінології в результаті переносного вживання. "Деюридизація" – це наслідок використання юридичного терміна поза правової комунікації в інших типах комунікації (художньої, релігійної, політичної, наукової, повсякденної) та пристосування юридичного терміна до значущості нової системи. Деюридизація термінів, у широкому сенсі, є наслідком будь-якого вживання терміна неюристом в неюридичному контексті. Подолати суб'єктивну неоднозначність повсякденної семантизації юридичних термінів та текстів у принципі неможливо (Пиж, 2015, С. 214-218).

"Проміжні" лексичні одиниці є варіацією слів природної мови, наприклад: "难民 *nànmín* біженець", "工作人员 *gōngzuò rényuán* працівник", "恩人 *ēnrén* благодійник" тощо. Слова-терміни такого роду розглядаються лінгвістами в аспекті їхнього побутового, повсякденного чи професійного вживання і відповідним чином інтерпретуються. Ряд таких напівтермінів відкритий: "社会

集团 *shèhuì jítuán* соціальна група", "民族仇恨 *mínzú chóuhèn* міжнаціональна ворожнеча" та може бути легко продовжений.

Спирність статусу як наслідок семантики і форми "проміжних" лексем чи лексем, вжитих у невласивому контексті робить їх частим предметом досліджень лінгвістів, юристів та експертів.

Використання юридичної термінології поза спеціальним контекстом свідчить про те, що певна частина термінології є консубстанційною (Шевчук, 2003, с. 103). Консубстанційні терміни – це дефініції, які одночасно присутні у різних професійних мовах, та виражають при цьому специфічні професійні поняття (Гриньов-Гриневиц, 2009, с. 85). Наприклад: лексема "人 *rén* – особа" є консубстанційною оскільки як термін вживається в граматиці – "人称 *rénchēng* особа" (граматична категорія дієслова та займенника), а також в юриспруденції – "自然人 *zìránrén* фізична особа" та "法人 *fǎrén* юридична особа". Наявність таких термінів, з одного боку, сприяє розумінню текстів юридичного спрямування, а з іншого – створює додаткові труднощі, оскільки може призвести до нерозуміння змісту тексту через відмінності у словниковому складі та визначеннях, що містяться в словнику термінології.

Як і в будь-якій галузі знань, у юриспруденції використовується особлива термінологія, що точно позначає поняття, які вживаються виключно в юриспруденції. Наприклад: 国库 *guókù* – казначейство; 检察长 *jiǎncházhǎng* – прокурор; 执行委员会 *zhíxíng wěiyuánhùi* – виконавчий комітет; 犯罪要素 *fànzuì yàosù* – склад злочину чи суто юридичні терміни.

У правовій сфері під терміном "法律实体 *fǎlǜ shíǐ* – суб'єкт права" мають на увазі особи, держави, різні організації, органи тощо.

法律实体是指法律体系内部用来调整主体交往关系中具有目的或目标性权利和义务内容的法律。 Під юридичною особою розуміється суб'єкт права, що використовується в рамках правової системи для коригування змісту

цілеспрямованих або цільових прав та обов'язків у комунікаційних відносинах суб'єкта.

Особою може бути громадянин або суб'єкт господарювання (установи, організації), який має правоздатність та дієздатність. Особи можуть виступати у двох формах: юридичної та фізичної. Юридичними особами є суб'єкти господарювання, а також установи та організації, яким надано статус юридичної особи. У свою чергу, фізична особа є суб'єктом права. Суб'єкт права застосовує, використовує право. "法律实体 *fǎlǜ shí tǐ* – суб'єкт права" як термін, має галузеве, вузькоспеціалізоване значення і застосовується лише в юриспруденції.

Існує також інша класифікація юридичної термінології залежно від сфери її застосування: 1) термінологія правової доктрини; 2) термінологія юридичної практики (Толстік, 2013, с. 177).

Абсолютна більшість термінів, що використовуються в юридичній документації, надходить із нормативних актів або доктринальних джерел (Леоненко, 2015, с. 130). Специфіка мови інших правових актів здебільшого відображена у застосуванні мовних кліше, різних стійких словосполучень, які термінами не є: 裁定如下 *cáidìng rúxià* – суд ухвалив наступне..., суд визначив наступне.

Далі юридичну термінологію можна поділити на: а) термінологію правозастосовних актів; б) термінологію інтерпретаційних актів; в) нормативно-правову термінологію. Ця класифікація була створена через необхідність враховувати терміни, які не отримали широкого використання у нормативно-правових актах, проте належать до юридичної термінології (Земляна, 2010, С. 3-5).

Іншим параметром при класифікації терміна є належність до певної галузі права, що дає підстави для віднесення лексеми до класу загальноюридичної чи галузевої лексики (значення галузевих термінів можуть бути адекватно зрозумілі лише у підсистемі відповідної галузі права) (Лейчик, 2009, с. 156).

Вищезгаданими характеристиками китайської юридичної термінології є насамперед, її мультидисциплінарний характер, що пов'язано з її великим кількісним обсягом. За масштабами юридична термінологія перевершує багато інших терміносистем китайської мови.

3.2 Характеристика дериваційної системи юридичної термінологічної лексики сучасної китайської мови

Китайський дослідник Жень Сюелян (任学良) (1981) виділяє п'ять основних способів словотворення в китайській мові: морфологічний, синтаксичний, стилістичний, фонетичний та синтетичний (с. 2).

Дослідник зазначає, що до морфологічного способу словотвору відноситься афіксація, редуплікація, фонетичні зміни та конверсія. За його визначенням, синтаксичний словотвір – це утворення нових слів шляхом додавання коренів або основ на основі синтаксичної моделі. Мовознавець виділяє п'ять головних та п'ять допоміжних моделей синтаксичного способу словотворення. Основні моделі включають суб'єкт-предикативний, предикат-об'єктний, додатковий, сурядний та підрядний. Стилiстичний спосiб словотворення реалiзується шляхом створення слiв за допомогою стилiстичних засобiв. Для фонетичного словотворення головне – не значення, а звучання. Синтетичний (комплексний) спосiб словотворення полягає у створеннi слiв двома або бiльше способами словотворення (Жень Сюелян, 1981, С. 3-5).

У своїй праці А. А. Хаматова (2003) розглядає способи словотворення, запропоновані Жень Сюеляном (1981), та виділяє таку класифікацію способів словотворення в китайській мові з точки зору діяхронії: словоскладання, морфологічний спосiб, напiвафiксацiя, морфемна контракцiя (стиснення), лексико-семантичний спосiб, конверсiя та фонетичний словотвiр (Хаматова, 2003, С. 75-77).

Проте слід зазначити, що, з одного боку, термінотворення ширше, ніж словотвір, оскільки включає також створення термінів-словосполучень, з

іншого боку, не всі методи та засоби використовуються, та й до того ж обмежений діапазон комунікантів. У формуванні термінів-похідних слів головну роль грають суфіксація та напівсуфіксація. Терміни-складні слова утворюються за моделлю означального словотвору, найбільш поширені терміни з визначальним компонентом-іменником. На думку В. П. Даниленко (1987), словотворчі морфеми виражають певні значення у певних терміносистемах, а також виконують функцію класифікації. По структурі похідні слова поділяються на похідні з формальними ознаками та похідні, що не мають таких. Відповідно до цього, всі різновиди термінів-похідних слів з урахуванням їх структурно-семантичних характеристик відносять до лінійних (до лінійних моделей словотвору відносяться афіксація та словоскладання) та нелінійних (конверсія та скорочення) моделей терміноутворення (с. 65).

Ядром термінів-словосполучень зазвичай є іменники, що є носіями загальних понять. Існують вільні терміни-словосполучення (кожен компонент термін або терміноелемент) та невольні терміни-словосполучення (компоненти можуть не бути термінами) (Хаматова, 1986, с. 48).

Роль словотвору полягає у забезпеченні процесу номінації. Відповідно до визначення Є. С. Кубрякової (1974), словотворча деривація буде розумітися як "процес утворення або результат утворення у мові будь-якого вторинного символу, тобто символу, який може бути пояснений за допомогою одиниці, прийнятої за вихідну, або виведений із неї шляхом застосування певних правил" (с. 64). Такими одиницями, а саме лінгвістичним матеріалом, є морфосилабеми (або їх поєднання) та слова (деривати) як кінцевий результат дій, які "виконує" мова для створення слів.

3.2.1 Термінологічні афікси та їх характеристика. Афіксальний словотвір у юридичній термінології сучасної китайської мови

Афікс (词缀 *cízhui*) – це морфема, яка не є ні основою, ні закінченням, і яку приєднують до основи для того, аби змінити її значення або лексичну чи

граматичну категорію; префікс – це афікс, який передує основі; а суфікс – це афікс, розташований після основи (ДСТУ 3325-96, 1996, с. 14).

Майже у всіх мовах афіксація тісно пов'язана зі словоскладанням. Слово, створюване афіксальним способом, є результатом додавання кореня та афікса. Тому деякі дослідники розглядають афіксацію як один із різновидів словоскладання. Афіксація "це ні що інше, як різновид складання" (Кубрякова, 1965, с. 58). Китайські лінгвісти відносять афіксацію до розряду морфологічного словотвору, включаючи сюди також редуплікацію.

Афіксація та коренескладання часто є суміжними явищами. "У китайській мові, як і в багатьох інших мовах, афіксальне словотворення іменників зароджується в надрах словоскладання і тому знаходиться в тісному зв'язку та взаємодії з ним" (Фролова, 1981, с. 77).

О. П. Фролова (1981) визначає, що одним із важливих критеріїв визначення статусу терміноафіксів є критерій десемантизації морфеми (повністю десемантизовані, частково десемантизовані, самостійні) (С. 85-87).

Спираючись на класифікацію О. П. Фролової (1981), ми можемо виділити такі п'ять типів афіксального словотвору юридичної термінології:

1. Префіксальна морфема + повнозначна частина слова;
2. Повнозначна частина слова + суфіксальна морфема;
3. Префіксальна морфема + повнозначна частина слова + суфіксальна морфема;
4. Повнозначна частина слова + суфіксальна морфема + суфіксальна морфема;
5. Префіксальна морфема + повнозначна частина слова + суфіксальна морфема + суфіксальна морфема (С. 102-103).

Більш докладно варто дослідити суфікси, що активно використовуються в юридичній термінології китайської мови. В якості прикладів ми розглянемо терміни, взяті з Конституції Китайської Народної Республіки (中华人民共和国宪法).

者 *zhě* – суфікс для позначення осіб, що належать до тієї чи іншої професії або категорії осіб. Утворює лексичні одиниці, які за своїми семантико-морфологічними характеристиками належать до категорії іменника. Наприклад: 劳动者 *láodòngzhě* – робітник; 建设者 *jiànshèzhě* – будівельник, забудовник; 爱国者 *àiguózhě* – патріот; 避难者 *bìnànzhe* – біженець, емігрант; 新闻记者 *xīnwén jìzhě* – кореспондент, журналіст; 受权者 *shòuquánzhě* – уповноважений, делегат, представник, депутат тощо.

人员 *rényuán* – морфема іменників, що позначають особовий склад, штат, персонал. Наприклад: 国家机关工作人员 *guójiā jīguān gōngzuò rényuán* – працівник державного органу; 国家工作人员 *guójiā gōngzuò rényuán* – співробітник урядового апарату, державний працівник, держслужбовець; 退休人员 *tuìxiū rényuán* – співробітник, який вийшов на пенсію; 外交人员 *wàijiāo rényuán* – дипломатичний представник, дипломатичний службовець, дипломатичний персонал; 海关工作人员 *hǎiguān gōngzuò rényuán* – працівник митниці. Іменники, у складі яких є дана морфема, утворюються за допомогою суфікса, спираючись на такі моделі: 1) іменник + 人员 *rényuán* = іменник: 技术 *jìshù* техніка, технологія + 人员 *rényuán* = 技术人员 *jìshù rényuán* – технічний персонал (склад); 行政 *xíngzhèng* адміністрація, управління + 人员 *rényuán* = 行政人员 *xíngzhèng rényuán* – адміністративний склад, адміністративний персонал; 2) дієслово + 人员 *rényuán* = іменник: 管理 *guǎnlǐ* керувати, управляти, розпоряджатися, регулювати + 人员 *rényuán* = 管理人员 *guǎnlǐ rényuán* – керівний персонал, керівні кадри, управлінський персонал; 辅助 *fǔzhù* допомагати, підтримувати + 人员 *rényuán* = 辅助人员 *fǔzhù rényuán* – обслуговуючий персонал (посольства, місії) тощо.

民 *mín* – морфема іменників, що позначають громадянство, представника соціального прошарку. Наприклад: 人民 *rénmín* – народ, народний; 国民 *guómín* – громадянин, підданий, народний, національний; 平民 *píngmín* – простий народ,

пересічна людина, громадянське населення; 农民 *nóngmín* – селянство, селянин, фермер, фермерський; 市民 *shìmín* – міське населення, городяни; 居民 *jūmín* – жителі, населення; 公民 *gōngmín* – громадянин, виборець; 股民 *gǔmín* – трейдери, люди, що грають на біржі, акціонери; 先民 *xiānmín* – люди в давнину, предки; 侨民 *qiáomín* – емігрант, резидент, громадянин, який проживає за кордоном; 移民 *yímín* – колонізація, міграція, переселенець, емігрант; 牧民 *mùmín* – дбати про народ, керувати народом; 灾民 *zāimín* – біженці, які постраждали від стихійного лиха; 便民 *biànmín* – приносити користь людям, зручний, вигідний для людей; 殖民 *zhímín* – колонізувати, колонізація, колоніальний; 军民 *jūnmín* – армія та народ, військовий та цивільний; 全体选民 *quántǐ xiǎnmín* – виборці; 守法公民 *shǒufǎ gōngmín* – законослухняний громадянин; 外国公民 *wàiguó gōngmín* – іноземний громадянин, підданий іншої держави, який проживає в даній країні; 外国侨民 *wàiguó qiáomín* – іноземець-резидент, підданий іншої держави, який проживає в цій країні; 无国籍的难民 *wú guójí de nànmín* – біженці, які не мають громадянства чи підданства; 国际政治难民 *guójì zhèngzhì nànmín* – міжнародні політичні біженці тощо.

长 *zhǎng* – родова морфема в назвах посад. Наприклад: 各部部长 *gèbù bùzhǎng* – генеральний прокурор; 审计长 *shěnjìzhǎng* – генеральний ревізор, начальник ревізійного управління; 秘书长 *mìshūzhǎng* – начальник секретаріату, старший (генеральний) секретар; 全国人民代表大会常务委员会委员长 *quánguó rénmín dàibiǎo dàhuì chángwù wěiyuánhui wěiyuánzhǎng* – голова Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників; 部长 *bùzhǎng* – начальник управління, начальник відділення, міністр; 省长 *shěngzhǎng* – губернатор провінції, губернатор, голова комітету народних представників провінції; 副省长 *fù shěngzhǎng* – заступник губернатора, віце-губернатор; 市长 *shìzhǎng* – міський голова, мер міста, голова міського

комітету; 副市长 *fù shìzhǎng* – заступник голови міста, віце-мер; 县长 *xiànzhǎng* – начальник повіту; 副县长 *fùxiànzhǎng* – заступник начальника повіту; 区长 *qūzhǎng* – начальник району, голова районного комітету, голова районної адміністрації; 副区长 *fùqūzhǎng* – заступник голови районної адміністрації; 乡长 *xiāngzhǎng* – сільський старшина, голова народного комітету; 副乡长 *fùxiāngzhǎng* – заступник голови народного комітету; 镇长 *zhènzhǎng* – слобідський голова, голова слобідського народного комітету; 副镇长 *fùzhènzhǎng* – заступник голови слобідського народного комітету; 院长 *yuànzhǎng* – голова, директор, президент, декан; 检察长 *jiǎncházhǎng* – старший прокурор, генеральний прокурор; 州长 *zhōuzhǎng* – губернатор, голова області; 委员长 *wěiyuánzhǎng* – голова комітету (комісії); 副委员长 *fùwěiyuánzhǎng* – заступник голови комітету, комісії, віце-голова комітету, комісії.

权 *quán* – морфема, що позначає права, привілеї. Наприклад: 职权 *zhíquán* – службові повноваження (права, прерогативи), офіційна влада, авторитет; 选举权 *xiǎnjǔquán* – виборче право, право участі у виборах; 平等权 *píngděngquán* – рівні права, рівноправність, рівність перед законом; 自治权 *zìzhìquán* – право автономії, автономія; 监督权 *jiāndūquán* – наглядове право; 政权 *zhèngquán* – політична влада, режим; 审判权 *shěnpànquán* – право на провадження правосуддя, судова влада, правосуддя, юрисдикція; 检察权 *jiǎncháquán* – право прокурорського нагляду; 霸权 *bàquán* – домінування, панування, гегемонія, деспотія; 主权 *zhǔquán* – суверенітет, суверенітет; 特权 *tèquán* – виняткове право, привілей, прерогативи, пільги; 私有财产权 *sīyǒu cáichǎnquán* – право власності, майнове право; 继承权 *jìchéngquán* – право спадкування, правонаступництво; 基本权 *jīběnquán* – основні (цивільні та політичні) права; 人权 *rénquán* – права людини, права особистості; 政治权 *zhèngzhìquán* –

політичне право; 公民权 *gōngmínquán* – громадянські права, громадянські свободи; 国家立法权 *guójiā lǐfǎquán* – законодавча влада країни; 专营权 *zhuānyíngquán* – монопольне право, ексклюзивне право тощо.

法 *fǎ* – морфема має значення "закон, право, норма", при використанні в якості суфікса вона зберігає своє лексичне значення. Наприклад: 宪法 *xiànfǎ* – конституція, основний закон; 行政法 *xíngzhèngfǎ* – адміністративне право; 司法 *sīfǎ* – правосуддя, юстиція, суд, судова влада, юрисдикція; 合法 *héfǎ* – відповідати законам, згідно із законами, законний, легальний; 民法 *mínfǎ* – цивільний закон (кодекс), цивільне право; 自治法 *zìzhìfǎ* – закон про самоврядування; 违法 *wéifǎ* – протизаконний, незаконний, правопорушення; 执法 *zhífǎ* – дотримуватися закону, правозастосування, правоохоронний; 军事法 *jūnshìfǎ* – військове право, військово-кримінальне право, кодекс військових законів; 非法 *fēifǎ* – незаконний, неправомірний; 经济立法 *jīngjì lǐfǎ* – господарські закони, економічне законодавство; 习惯法 *xíguànǎfǎ* – загальне право, правовий звичай; 内部法 *nèibùfǎ* – внутрішньодержавне право; 公法 *gōngfǎ* – публічне право тощо. Слова з суфіксом 法 *fǎ* утворюються згідно з конструкціями: іменник + 法 *fǎ*; дієслово + 法 *fǎ*.

令 *lìng* – морфема, що позначає наказ, приписання, указ, настанова. Наприклад: 特赦令 *tèshèlìng* – указ про помилування, наказ про приватну амністію; 动员令 *dòngyuánlìng* – наказ про мобілізацію; 命令 *mìnglìng* – наказ, указ, декрет, розпорядження, ордер; 判令 *pànlìng* – судові рішення, вирок; 司法训令 *sīfǎ xùnlìng* – розпорядження, команда, командування; 交付令 *jiāofùlìng* – наказ (суд) про виконання (судового рішення) тощо.

院 *yuàn* – морфема іменників, що позначає урядовий орган, установу, раду. Наприклад: 国务院 *guówùyuàn* – Державна рада, Державний департамент; 人民法院 *rénmín fǎyuàn* – народний суд; 人民检察院 *rénmín jiǎncháyuàn* – народна прокуратура; 军事法院 *jūnshì fǎyuàn* – військовий суд, військовий

трибунал; 学院 *xiuéyuàn* – академія, інститут, коледж; 上诉法院 *shàngsù fǎyuàn* – касаційний суд, суд апеляційної інстанції; 专门法院 *zhuānmén fǎyuàn* – спеціалізований суд тощо.

化 *huà* – є суфіксом дієслова чи віддієслівного іменника зі значенням набуття певної ознаки; зазвичай перекладається за допомогою українського суфікса "-ізація". Наприклад: 现代化 *xiàndàihuà* – модернізація; 社会主义现代化 *shèhuì zhǔyì xiàndàihuà* – соціалістична модернізація; 革命化 *gémìnghuà* – революцінізація; 正规化 *zhèngguīhuà* – нормалізація, стандартизація; 合法化 *héfǎhuà* – легалізація; 数据化 *shùjùhuà* – цифровізація тощо.

主义 *zhǔyì* – суфікс іменників, що вказує на вчення, ідею, основний принцип, доктрину. Часто перекладається за допомогою українських суфіксів "-ізм, -изм". Наприклад: 社会主义 *shèhuì zhǔyì* – соціалізм; 马克思列宁主义 *mǎkèsī lièníngzhǔyì* – марксизм-ленінізм; 民族主义 *mínzúzhǔyì* – націоналізм; 大汉族主义 *dàhànzúzhǔyì* – великоханьський шовінізм; 帝国主义 *dìguózhǔyì* – імперіалізм; 霸权主义 *bàquán zhǔyì* – гегемонізм; 殖民主义 *zhímínzhǔyì* – колоніалізм; 爱国主义 *àiguózhǔyì* – патріотизм; 集体主义 *jítǐzhǔyì* – колективізм; 国际主义 *guójì zhǔyì* – інтернаціоналізм; 共产主义 *gòngchǎn zhǔyì* – комунізм; 辩证唯物主义 *biànzhèng wéiwùzhǔyì* – діалектичний матеріалізм; 历史唯物主义 *lìshǐ wéiwùzhǔyì* – історичний матеріалізм; 资本主义 *zīběn zhǔyì* – капіталізм; 封建主义 *fēngjiànzhǔyì* – феодалізм; 官僚主义 *guānliáo zhǔyì* – бюрократизм; 民主主义 *mínzhǔzhǔyì* – демократизм.

Аналіз юридичної лексики демонструє, що афіксальне словотворення займає важливе місце у сучасній китайській мові. Необхідно зазначити, що частіше зустрічаються афіксальні слова, утворені переважно суфіксальним способом. Утворення термінів префіксальним способом зустрічається рідше. А також було виявлено ознаки одночасного вживання префіксів та суфіксів.

3.2.2 Іншомовні запозичення та термінологічні кальки у юридичній термінології сучасної китайської мови

При вивченні питання поповнення правничої терміносистеми китайської мови шляхом адаптації іншомовних лексем необхідно з'ясувати, що саме означає термін "запозичення". Є. Ф. Володарська (2002) пропонує наступне визначення: запозичення – це "універсальне мовне явище, яке полягає в акцепції однією мовою лінгвістичного матеріалу з іншої мови внаслідок екстралінгвістичних контактів між ними, відмінних за рівнями та формами" (С. 96-118).

Коротке визначення лексичного запозичення, представлена С. А. Горською (2009), підкреслює роль мови-джерела запозиченої лексичної одиниці: "Запозичення – це слова не споконвічного походження, перенесені з однієї мови в іншу внаслідок територіальних та культурних контактів" (с. 137).

Слово запозичується не як повне, завершене, граматично оформлене слово, а, так би мовити, як більш-менш безформний шматок лексичного матеріалу, воно отримує нову оформленість лише в системі та засобами іншої мови, мови-реципієнта (Смирницький, 1959, с. 166).

А. С. Піголкін (1990) відзначав, що оновлення правової мови є природним і безперервним процесом, який часто потребує активного використання іншомовних семантичних засобів через інформаційні потреби та міжнародні ділові відносини (с. 66).

На сьогодні серед лінгвістів немає єдиної думки щодо методів запозичення. Однак були спроби розмежування лексики іншомовного походження за ступенем її асиміляції у мові-реципієнті на слова, засвоєні мовою у фонетичному та морфологічному відношеннях; слова, не повністю засвоєні; та варваризми, тобто чужі мові за своєю структурою (Гриньов, 1982, С. 108-112). Термін "асиміляція" вживається на позначення "усього процесу запровадження іншомовного слова і його пристосування до фонетичної,

орфографічної, граматичної та лексико-семантичної системи мови, що запозичує" (Гриньов, 1982, С. 129-131).

За довідковими матеріалами, калька – це семантичне запозичення шляхом буквального перекладу слів або словосполучень (Прохоров, 1976, с. 234). Калька – це слово, відтворене методом повної морфологічної субституції, поморфемного перекладу (Кодухов, 1979, с. 195).

При калькуванні іноземне слово чи словосполучення можна розбити на важливі частини, а потім більш-менш точно перекласти китайською мовою, зберігаючи при цьому оригінальну структуру словотворення.

Грунтуючись на праці В. В. Іванова (1973), ми можемо виділити наступні юридичні терміни, запозичені з японської мови:

组织 *zǔzhī* – організація, орган; 纪律 *jìlǜ* – закони, правила; 政治 *zhèngzhì* – політика, політичний; 革命 *gémìng* – революція, революційний; 政府 *zhèngfǔ* – уряд, орган влади; 政党 *zhèngdǎng* – політична партія, партійний; 政策 *zhèngcè* – політика, політичний курс; 经济 *jīngjì* – економіка, народне господарство; 商业 *shāngyè* – торгівля, бізнес; 社会主义 *shèhuì zhǔyì* – соціалізм, соціалістичний; 共和 *gònghé* – республіка, республіканський лад; 取缔 *qǔdì* – обмежувати, контролювати; 引渡 *yǐndù* – видавати (злочинця), екстрадиція; 手续 *shǒuxù* – формальності, процедура; 目的 *mùdì* – мета, об'єкт; 宗旨 *zōngzhǐ* – основна ціль, суть; 权利 *quánlì* – право, права; 义务 *yìwù* – громадський обов'язок; 当事者 *dāngshìzhě* – сторона в (судовій) справі; 强制执行 *qiángzhì zhíxíng* – примусове виконання; 代价 *dàijià* – ціна, компенсація; 债权人 *zhàiquánrén* – кредитор, вкладник; 债务人 *zhàiwùrén* – дебітор, боржник; 要素 *yàosù* – елемент, основний фактор, реквізити; 偶素 *ǒusù* – випадок; 损害赔偿 *sǔnhài péicháng* – відшкодування шкоди, компенсація збитків; 法人 *fǎrén* – юридична особа; 重婚罪 *chónghūnzùi* – двоєженство, 契约 *qìyuē* – контракт, угода, договір; 卫生 *wèishēng* – гігієна, охорона здоров'я; 文凭 *wénpíng* – диплом, службове посвідчення; 盲从 *mángcóng* – сліпо підкорятися; 排外 *páiwài* – бойкотувати

іноземців, проводити антиіноземну політику; 公敌 *gōngdī* – загальний ворог; 旨趣 *zhǐqù* – керівна думка, мета і завдання; 派出所 *pàichūsuǒ* – відділення поліції; 警察 *jǐngchá* – поліція, поліціант; 宪兵 *xiànbīng* – військова поліція; 检察官 *jiǎncháguān* – прокурор, інспектор; 水体 *shuǐtǐ* – водна маса; 场合 *chǎnghé* – випадок, обставини; 打消 *dǎxiāo* – скасовувати (розпорядження); 动员令 *dòngyuánlìng* – наказ про мобілізацію; 民主 *mínzhǔ* – демократія, демократичний; 储蓄 *chǔxù* – заощадження, відкладати; 创作 *chuàngzuò* – створювати, винаходити; 代表 *dàibiǎo* – представник, депутат, делегат; 发明 *fāmíng* – відкриття, винахід; 规则 *guīzé* – правила, порядок, закони; 反对 *fǎnduì* – протистояти, опозиція; 机关 *jīguān* – орган, організація, апарат (управління); 劳动 *láodòng* – праця, робочий, трудовий; 社会 *shèhuì* – суспільство, суспільний; 系统 *xìtǒng* – система, порядок; 印象 *yìnxiàng* – враження, імідж; 原则 *yuánzé* – принцип, основні положення; 证券 *zhèngquàn* – документ, акт; 总理 *zǒnglǐ* – прем'єр-міністр, голова уряду тощо, а також – японські суфікси: ~主义 *zhǔyì*, ~化 *huà*, ~性 *xìng*, ~度 *dù*.

У Китайсько-російському юридичному словнику (2005), лише 158 термінів з 16 000 позначені як іншомовні запозичення, що становить менше ніж 1% від загальної кількості наведених термінів.

Наведемо декілька прикладів термінів, які Китайсько-російський юридичний словник (2005) подає як запозичені з латинської мови:

Persona non grata – 不受欢迎的人 *bù shòu huānyíng de rén* – персона нон грата, небажана особа; lex domicilii – 住所地法 *zhùsuǒdì fǎ* – закон доміцилію, закон місця проживання; quasi in rem – 准物权 *zhǔnwùquán* – квазіріч, майнове право; res judicata – 已决事项不再理与原则 *yǐjué shìxiàng bú zài lǐ yǔ yuánzé* – "рес юдиката", принцип неприпустимості повторного розгляду вже вирішеної справи; ex post facto – 有追溯效力 *yǒu zhuīsù xiàolì* – після факту, закон зі зворотною силою; pacto – 一般协议 *yībān xiéyì* – пакт, угода, конвенція; ultra

vires – 越权 *yùèquán* – поза компетенцією, перевищити повноваження; mala fide – 恶意 *èyì* – погані наміри, зловмисний; de jure – 法律上 *fǎlǜshàng* – юридично, з юридичної точки зору, де-юре; corpus delicti – 罪体 *zuìtǐ* – склад злочину (с. 671).

Запозичення наукових термінів китайською мовою може відбуватися семантичним та фонетичним способами, а також їх поєднанням: фонетико-семантичним чи семантико-фонетичним.

Тож розглянемо декілька прикладів термінів, які Китайсько-російський юридичний словник (2005) подає як запозичені з англійської мови та які утворилися внаслідок поєднання семантичного та фонетичного способів запозичення:

Ultimatum – 最后通牒 *zuìhòu tōngdié* – 哀的美敦书 *āidīměidūnshū* – ультиматум; barrister – 大律师 *dàlǜshī* – 巴律师 *bālǜshī* – баристер (адвокат, який має право виступати у вищих судах). У цих випадках, терміни мають по два відповідники, але необхідно зазначити, що така ситуація є досить рідким явищем. Та з часом у мові найчастіше залишаються коротші терміни. Отже, зазвичай мова залишає собі короткі семантичні кальки, іноді – фонетичні запозичення чи напівкальки.

Юридичні терміни, довжина яких перевищує п'ять морфем, ймовірно, є запозиченими словами, оскільки для сучасної китайської мови притаманні чотирискладові чи двоскладові слова.

Отже, при запозиченні юридичної лексики китайською мовою для освоєння іншомовної термінології використовуються переважно структурні кальки, запозичуючи семантико-морфологічну структуру іншомовних слів або словосполучень, а також зовнішню форму лексичних одиниць, та дається буквальний переклад елементів; до структурних запозичень необхідно відносити всі словотворчі кальки, де кількість і структура компонентів, а також їхнє значення, відповідають прототипу.

3.3 Явище антонімії у юридичній термінології сучасної китайської мови

Антоніми – це слова однієї частини мови, що мають протилежне значення. У ролі антонімів можуть виступати повнозначні частини мови, що вказують на якість: іменники, прикметники, дієслова та прислівники. Об'єднанню цих слів у одну антонімічну пару сприяє наявність інтегральних сем; у них є загальна семантична ознака, що належить до родового поняття (Зенков, 1998, с. 113).

У термінології антонімію розглядають як явище неминуче та досить позитивне. Так, В.П. Даниленко (1977) вважає, що "явище антонімії не тільки не чуже термінології, а навпаки, саме тут, у термінології, антонімія стала способом вираження необхідних та неминучих явищ науки" (с. 27).

Антонімічні відношення допомагають детально визначити місце термінів, їх взаємозалежність та взаємодія в межах терміносистеми. У термінології антонімія дає можливість позначити крайні точки термінологічного поля, а також визначити логічні можливості терміносистеми (Загрекова, 2008, с. 13).

Явище термінологічної антонімії досить широко поширене в термінологічній лексиці. Багато дослідників зазначають, що порівняно із загальнолітературною лексикою, антонімія властива мові науці нітрохи не менше, а якоюсь мірою і більше. І це неспроста, адже на це є причини, що криються в природі наукових понять (Даниленко, 1977, с. 79).

Антонімія термінологічних одиниць – це явище навіть більш стійке, ніж синонімія та багатозначність (Миколаєва, 1978, с. 467). Аналогічну точку зору висловлює Н. З. Котелова (1970): "Антонімів-термінів не менше, аніж антонімів-нетермінів. Протиставлення понять можна розглядати як початок формування термінологічної системи, покликане визначити її логічні можливості" (с. 124). Поняття, що виникають в науці, як правило, мають антонімічну пару: більшість явищ має протилежне собі явище, більшість процесів має зворотні процеси, більшість понять має "антипоняття". Коли

виникає необхідність в появі одного поняття, слідом за ним з'являється поняття-антонім.

Так, С. П. Хижняк (1997) стверджує, що бінарні протиставлення з "граничним запереченням" широко представлені в юридичній термінології, хоча й не завжди приводять до антонімії. Такі протиставлення породжують видові відмінності термінів: юридичні особи – фізичні особи (різновиди осіб), які реалізуються в рамках еквіполентних семантичних опозицій. Рідше, на думку вченого, бінарні протиставлення утворюють антонімічні пари (правомірність – неправомірність, підсудність – непідсудність, винність – невинність). Науковець також зазначає основну відмінність антонімії у сфері юридичної термінології: оскільки між антонімічними парами немає проміжного поняття, усі антоніми відображають лише комплементарну протилежність. Так, дія може бути законною чи незаконною, але не може бути тією чи іншою наполовину (с. 19).

Б. М. Головін (1977) указує, що розвиток антонімів пов'язаний із відображенням у мисленні людини полярно-протилежних явищ дійсності для вираження протиставлених понять (с. 100).

Для китайської мови А. Л. Семенас (2007) виділяє такі критерії антонімії (С. 163-174):

- 1) першою та обов'язковою умовою визнання двох слів антонімами є постійне і спільне вживання їх у складі антонімічних контекстів;
- 2) тотожність сфер їхньої лексичної сполучуваності;
- 3) додатковою ознакою слів-антонімів можна вважати їх належність до однієї й тієї ж частини мови.

Антонімічні відношення між юридичними термінами сучасної китайської мови можуть встановлюватися шляхом приєднання до організуючого центру компонентів полярного значення, наприклад: публічне право 公法 *gōngfǎ* – приватне право 私法 *sīfǎ*, перший злочин 初犯 *chūfàn* – рецидив 再犯 *zàifàn*, тяжкий злочин 重罪 *zhòngzuì* – дрібний злочин 轻罪 *qīngzuì*.

Чималу кількість термінів-антонімів становлять лексичні одиниці, утворені заперечними префіксами "не-, без-", такими як "不 *bù*", "无 *wú*", "未 *wèi*" чи "非 *fēi*". Так, розглянуті нижче антонімічні пари являють собою заперечення, що виражається додаванням префіксальної морфеми до двоскладового терміна з позитивною якістю. Наприклад: 公平 *gōngpíng* справедливий, чесний, неупереджений – 不公 *bùgōng* несправедливий, нечесний; 合法 *héfǎ* законний, легальний – 不法 *bùfǎ* / 非法 *fēifǎ* незаконний, нелегальний; 准许 *zhǔnxǔ* дозволяти – 不准 *bùzhǔn* забороняти, не дозволяти; 有利 *yǒulì* вигідний, сприятливий – 不利 *bùlì* невідгідний, несприятливий; 有理 *yǒulǐ* обґрунтований, раціональний – 无理 *wúlǐ* необґрунтований, ірраціональний; 有效 *yǒuxiào* дійсний – 无效 *wúxiào* недійсний, що втратив чинність; 执行 *zhíxíng* виконання – 非行 *fēixíng* невиконання; 告知 *gàozhī* оголошення – 不告知 *bù gàozhī* нерозголошення; 正常 *zhèngcháng* звичайний, нормальний – 非常 *fēicháng* надзвичайний, особливий; 有罪 *yǒuzuì* винний, бути винним – 无罪 *wúzuì* невинний, бути виправданим; 正式 *zhèngshì* офіційний, формальний – 非正式 *fēizhèngshì* неофіційний.

У Цивільно-процесуальному кодексі КНР (中华人民共和国民事诉讼法) ми можемо побачити такі приклади вживання антонімів:

根据中华人民共和国缔结或者参加的国际条约，或者按照互惠原则，**我国司法机关和外国司法机关**可以相互请求刑事司法协助。Згідно з міжнародними договорами, укладеними або до яких приєдналася Китайська Народна Республіка, або відповідно до принципу взаємності, **органи юстиції китайської держави та органи юстиції іноземної держави** можуть звертатися один до одного за допомогою в кримінальному провадженні під час судового провадження.

《刑事诉讼法》第 17 条和《刑法》第 9 条也分别就**我国司法机关和外国司法机关**的司法协助以及国际罪行的管辖作了“按照条约、协定办理”的规定。

Стаття 17 Кримінально-процесуального кодексу та стаття 9 Кримінального кодексу також передбачають що судова допомога **органів юстиції китайської держави та органів юстиції іноземної держави** та юрисдикція з міжнародних злочинів "розглядаються відповідно до договорів та угод".

刑事司法协助的主体是我国司法机关和外国司法机关。 Суб'єктами судової допомоги у кримінальних справах є **органи юстиції китайської держави та органи юстиції іноземної держави**.

Тут антонімічною парою виступають наступні словосполучення, створені за допомогою однокореневих антонімічних прикметників: 我国司法机关 *wǒguó sīfǎ jīguān* – органи юстиції китайської держави; 外国司法机关 *wàiguó sīfǎ jīguān* – органи юстиції іноземної держави.

У Цивільному кодексі КНР (中华人民共和国民法典) можна знайти такі антоніми у межах одного пункту статті:

被人民法院认定为无民事行为能力人或者限制民事行为能力人的，经本人、利害关系人或者有关组织申请，人民法院可以根据其智力、精神健康恢复的状况，认定该成年人恢复为限制民事行为能力人或者完全民事行为能力人。

Якщо народний суд визнає особу цивільно-недієздатною або з обмеженою цивільною дієздатністю, за заявою особи, зацікавленої особи або відповідної організації, народний суд може ухвалити рішення про відновлення повнолітньої особи в обмеженій цивільній дієздатності або повній цивільній дієздатності відповідно до відновлення її/його стану розумового та психічного здоров'я.

Тут антонімами є наступні словосполучення: 限制民事行为能力人 *xiànzhì mínrshì xíngwéi nénglì rén* – особа з обмеженою цивільною дієздатністю; 完全民事行为能力人 *wánquán mínrshì xíngwéi nénglì rén* – особа з повною цивільною дієздатністю.

以合法形式掩盖非法目的的。无效的民事行为，从行为开始起就没有法律约束力。 Приховування **протизаконних** цілей у **законній** формі. Недійсний цивільний акт немає юридичної обов'язкової сили з початку дії акта.

中国加入本公约不意味着承认发生在本公约以前的任何从中国盗走和非法出口文物的行为是合法的。 Приєднання Китаю до цієї Конвенції не означає, що будь-які акти крадіжки та **незаконного** вивезення культурних реліквій з Китаю, які мали місце до прийняття цієї Конвенції, є **законними**.

关于征集公权力非法侵害民营企业合法权益典型案例的公告。 Оголошення про типові випадки **незаконного** обмеження **законних** прав та інтересів приватних підприємств державною владою.

Тут ми можемо виділити такі антоніми: 合法 *héfǎ* – законний; 非法 *fēifǎ* – незаконний.

У Кримінально-процесуальному кодексі КНР (中华人民共和国刑事诉讼法) ми можемо побачити такі приклади антонімів:

共和国检察长办公室的改组没有影响被视为证明有罪或无罪的技术手段的事务。 Реструктуризація офісу Генерального прокурора Республіки не вплинула на питання, які розглядаються як технічні засоби доказу **провини** чи **невинності**.

对于第五条所述犯罪，已经被本法院判定有罪或无罪的人，不得因该犯罪再由另一法院审判。 За злочин, зазначений у Статті 5, особа, визнана **винною** або **невинною** цим судом, не може бути притягнута до відповідальності за злочин іншим судом.

应当对那些有充分证据证明参与侵犯人权事件的人进行审判，而这些审判应当作出明确无误的有罪或无罪的裁决。 Ті, хто має достатні докази, щоб довести свою причетність до порушень прав людини, мають постати перед судом, і ці судові процеси мають виносити чіткі та однозначні вирoki щодо **винності** чи **невинності**.

У наведених вище прикладах ми можемо виділити таку антонімічну пару: 有罪 *yǒuzui* – винність, обвинувальний та 无罪 *wúzuì* – невинність, виправдувальний.

Також ми можемо розглянути антонімічну пару: 权利 *quánlì* – права та 义务 *yìwù* – обов'язки. У Конституції Китайської Народної Республіки (中华人民共和国宪法) ми можемо побачити таке вживання цієї антонімічної пари:

公民的基本权利和义务 – Основні **права** та **обов'язки** громадян.

任何公民享有宪法和法律规定的权利，同时必须履行宪法和法律规定的义务。 Кожен громадянин користується **правами**, передбаченими Конституцією та законами, і водночас має виконувати **обов'язки**, передбачені Конституцією та законами.

中华人民共和国公民有劳动的权利和义务。 Громадяни Китайської Народної Республіки мають **право** на працю та **зобов'язані** працювати.

中华人民共和国公民有受教育的权利和义务。 Громадяни Китайської Народної Республіки мають **право** на освіту та **зобов'язані** навчатися.

У "Загальних положеннях цивільного права КНР" (中华人民共和国民法通则) надаються такі приклади вживання антонімічної пари 权利 *quánlì* та 义务 *yìwù*:

公民、集体依法对集体所有的或者国家所有由集体使用的土地的承包经营权，受法律保护。承包双方的权利和义务，依照法律由承包合同规定。

Право громадян та колективів на укладання договорів на управління землею, що перебуває у колективній чи державній власності, для колективного користування охороняється законом. **Права** та **обов'язки** сторін договору повинні бути передбачені у договорі відповідно до закону.

У Кримінально-процесуальному кодексі КНР (中华人民共和国刑事诉讼法) ми можемо розглянути такі приклади вживання антонімів у межах однієї статті:

重罪是指较严重的犯罪，必须受到包括一年以上监禁在内的严厉惩罚。另一方面，轻罪是指罪行较轻或刑罚较轻的罪行。 Під **тяжким злочином** розуміється серйозніший злочин, за який особа має бути суворо покарана, включаючи позбавлення волі на термін більше одного року. З іншого боку, **дрібний злочин** відноситься до більш легкого злочину або більш м'якого покарання.

轻罪、**重罪**不单是法学领域，也是社会各领域在评价犯罪行为或指代犯罪范畴时经常使用的名词。 **Дрібний злочин** та **тяжкий злочин** – це не лише галузь права, а й терміни, які часто використовуються в різних сферах суспільства при оцінці злочинних дій або при позначенні категорії злочину.

与世界上很多国家不同，中国刑事法律虽然也不乏依据罪之轻重不同区别对待的一些规定，但是并未对**轻罪**和**重罪**作出明确的界分。 На відміну від багатьох країн світу, хоча в кримінальному законодавстві Китаю є деякі положення, в яких проводиться різниця між злочинами залежно від їхньої тяжкості, у них не проводиться чіткої різниці між **дрібними злочинами** та **тяжкими злочинами**.

Тут антонімами є наступні слова: **重罪** *zhòngzuì* – тяжкий злочин; **轻罪** *qīngzuì* – дрібний злочин.

Таким чином, було досліджено вживання термінів-антонімів у межах нормативно-правових актів, де, на відміну від творів художньої літератури, терміни-антоніми виконують логічну функцію включення-виключення або уточнення для позначення певної множини об'єктів чи дій.

3.4 Полісемія та багатозначність у юридичній термінології сучасної китайської мови

Полісемія чи багатозначність – це наявність у одного й того самого слова кількох пов'язаних між собою значень, що виникли в результаті видозміни та розвитку початкового значення (Кодухов, 1987, с. 170).

У сучасному китайському мовознавстві виділяють однозначні слова (单义词 *dānyìcí*), багатозначні слова (多义词 *duōyìcí*) та багатозначні морфеми (多义词素 *duōyìcí sù*). Однозначні слова мають одне значення, співвідносяться з одним поняттям, можуть бути як односкладовими, так і багатоскладовими.

Р. І. Болтянська (1983) вважає, що багатозначність термінів, як семіотичний процес у розвитку й стабілізації терміносистем, ніколи повністю

не зникне. Він існує на різних етапах розвитку загальномовного та професійного підтексту, але реалізація полісемії у спеціальній лексиці дещо відрізняється від загальноповживаної мови. Це явище призводить до розширення та збагачення словникового запасу, але в рамках спеціальної лексики це не завжди доцільно, оскільки порушує чітку відповідність між референтом і символом, номінує його, тому в багатьох наукових терміносистемах набагато легше знайти багатозначний термін, ніж однозначний (с. 189).

У своїй роботі А. Я. Шайкевич (2005) зазначає, що якщо між кількома значеннями одного виразу можна встановити семантичний зв'язок, то вони вважаються різними значеннями одного слова. Такі слова називають багатозначними, а саме це явище називають полісемією (с. 141).

При описі даного явища Н. Ф. Алефіренко (2007) зазначає, що "полісемія – це здатність слова мати більше одного значення. Багатозначність – це універсальне мовне явище, властиве переважній більшості слів будь-якої "живої" (сучасної) мови" (С. 207-209).

Існують різні визначення полісемічного слова, та за основу у нашій роботі ми будемо брати наступне: полісемічне слово – це слово, яке має більш ніж одне значення; це сукупність сем, які знаходяться в епідигматичних відносинах, тобто асоціативно-дериваційних зв'язках між словами за формою та змістом. Ядром цієї парадигми виступає інваріантне значення, яке об'єднує всі семи. Таким чином, семантична структура полісемантів становить ієрархічну систему з центральним і периферійним значеннями (Дрейзін, 1966, с. 50).

Відомо, що одним із найважливіших вимог до юридичного терміну вважається його однозначність. Тому як юристи, так і лінгвісти вказують на те, що правові терміни повинні характеризуватися однозначністю своєї семантики для того, щоб норми права не допускали декількох варіантів тлумачення. Так, Д. С. Лотте (1961) одним із перших серед дослідників-термінологів заявив, що "термін не повинен бути багатозначним" (с. 85). Вимога однозначності терміна також підкреслювалося іншими видатними вченими, такими як О. С. Ахманова (2014).

На відміну від багатьох лексикологів та термінологів В. А. Татаринів (1996) не настільки негативно ставиться до наявності багатозначності в термінології. Як вважає автор, мовні факти спростовують стійку думку про прагнення терміна до однозначності та необхідності моносемантизації всіх термінів. Полісемія терміна не є показником його неточності. Навпаки, автор стверджує, що чим сильніше розвинена система багатозначності в термінології, тим ґрунтовніше вивчений предмет думки, тим точніше встановлені зв'язки між загальнонауковими поняттями та галузевим поняттєвим апаратом, тим більш структурованим постає об'єкт дослідження (с. 43).

Ге Бень-Ї (2001) пропонує такі основні причини виникнення багатозначності (с. 175):

1. 引申法 *yǐnshēnfǎ* – розширення значення слова. Як приклад, наводиться розвиток слова 老 *lǎo*: 老人 *lǎorén* літня людина; старий – 老关系 *lǎogūānxi* відносини, що довго зберігаються – 老机器 *lǎojīqì* застарілий пристрій – 老地方 *lǎo dì fang* все те ж саме місце; там же, де і раніше;

2. 借喻法 *jièyùfǎ* – метафора, тобто певні слова та словосполучення, що розкривають сутність певних явищ та предметів через інші явища за схожістю чи контрастністю (Ахманова, 2004, с. 231). Н. Д. Арутюнова (1998) зазначає, що метафора є засобом утворення термінів, в основі яких знаходяться поняття, предмети пов'язані з навколишнім світом та людьми. Зміни в навколишньому світі відображаються і в типах метафор у термінології (с. 296). Як приклад, наводяться значення слова: 热点 *rèdiǎn* – гаряча точка (регіон збройного конфлікту), явище, що викликає масову увагу, об'єкт пильного інтересу.

3. 借代法 *jièdàifǎ* – метонімія. Метонімічне зіставлення об'єктів ґрунтується не на їх подібності, а на суміжності, на явищах, що належать до одного діапазону, на поняттях, що належать до одного порядку, пов'язаних часовими, просторовими, причинно-наслідковими та іншими зв'язками. Наприклад лексичне утворення 头脑 *tóunǎo* "голова, мозок" використовують у значенні 思想 *sīxiǎng* "думки, ідеї": 以马克思列宁主义武装头脑 – озброїти

мозок марксизмом-ленінізмом (замість "збагатити мислення ідеями марксизму-ленінізму").

4. 特指法 *tèzhǐfǎ* – спеціальне звуження значення. Наприклад 阶级 *jiējí* у сучасній китайській мові означає "клас (суспільства)". У Великому китайсько-російському словнику (2010) вказується значення, з яким це слово функціювало в давньокитайській мові: ранг, ступінь. Таким чином, значення "ранг, ступінь" трансформувалося в більш вузьке – якийсь клас, прошарок людей, який виділяється в суспільстві стосовно суспільного поділу праці.

Та частіше слова можуть поєднувати у собі кілька причин багатозначності. Так, Великий китайсько-російський словник (2010) подає такі шість значень слова "审查 *shěncá*": 1) перевіряти, контролювати, інспектувати; 2) цензура; 3) розгляд (справи), огляд, експертиза; 4) слідство, розслідування; 5) попереднє розслідування справи; 6) опитувати, допитувати в суді.

Розглянемо окремо складові морфемі слова "审查 *shěncá*":

审 *shěn*: 1) з'ясовувати, ретельно досліджувати, розглядати; 2) враховувати, оцінювати; 3) бути вимогливим у чомусь, уважно ставитися до чогось; 4) ревізувати, перевіряти, інспектувати, контролювати, аудіювати; 5) виправляти; 6) вести слідство, судити, допитувати.

查 *chá*: 1) обстежити, перевіряти; 2) розслідувати; 3) звертатися за довідкою, наводити справки; 4) з'ясовувати, як встановлено, як відомо; 5) виявляти (правопорушення).

Як можна прослідкувати, обидві морфемі полісемантичні; як односкладові слова вони також мають по кілька значень, тобто є багатозначними морфемами.

Розглянемо, в яких значеннях вживається полісемічне слово "审查 *shěncá*" у Конституції Китайської Народної Республіки (中华人民共和国宪法):

依照法律规定的权限，通过和发布决议，审查和决定地方的经济建设、文化建设和公共事业建设的计划。 У межах компетенції, встановленої законом,

приймають та опубліковують рішення, **розглядають** та визначають плани економічного, культурного будівництва місцевого значення.

县级以上的地方各级人民代表大会**审查**和批准本行政区域内的国民经济和社会发展计划、预算以及它们的执行情况的报告。 Повітові та вищі місцеві збори народних представників **розглядають** та затверджують плани економічного та соціального розвитку, бюджет даного адміністративного району, а також звіти про їх виконання;

在全国人民代表大会闭会期间，**审查**和批准国民经济和社会发展计划、国家预算在执行过程中所必须作的部分调整方案。 У період між сесіями Всекитайських зборів народних представників **розглядає** та затверджує необхідні часткові поправки до планів економічного та соціального розвитку, державного бюджету під час їх виконання;

人民法院收到起诉状或者口头起诉，经**审查**，认为符合起诉条件的，应当在七日内立案，并通知当事人。 Коли народний суд отримує письмову чи усну скаргу, то **перевіряє** її і у випадку, якщо визнає, що умови для позову дотримані, він має протягом семи днів порушити справу та повідомити про це сторони.

人民法院应当按照法定程序，全面地、客观地**审查**核实证据。 Народний суд всебічно та об'єктивно **досліджує** й перевіряє докази відповідно до встановлених законом процедур.

人民法院对有关单位和个人提出的证明文书，应当辨别真伪，**审查**确定其效力。 Народний суд перевіряє достовірність офіційних документів, поданих відповідними підрозділами та приватними особами, а також перевіряє та **визначає** їхню чинність.

Таким чином, слово "审查 *shěncá*" у межах одного нормативно-правового акту має наступні значення: розглядати, досліджувати, визначати, перевіряти.

Так, слово "处理 *chǔlǐ*" у Великому китайсько-російському словнику (2010) має такі значення: 1) вирішувати (проблеми), займатися, мати справу (з чимось); 2) вживати заходів, діяти; 3) розпоряджатися (майном), позбавлятися від чогось; 4) розпродавати, розпродаж; 5) обробляти, обробка; 6) диспозиція (норми права); 7) регулювати, розпоряджатися; 8) вирішувати, визначати, укладати (угоди); 9) вести переговори.

Розглянемо окремо складові морфєми слова "处理 *chǔlǐ*":

处 *chǔ*: 1) розміщуватися, розташовуватися; 2) перебувати, проживати, жити; 3) співіснувати, ладнати; 4) бути не при справах; 5) позичати, мати; 6) влаштовувати; 7) вживати заходів щодо чогось, вирішувати; 8) накладати стягнення, покарати, карати.

理 *lǐ*: 1) упорядковувати, налаштовувати; 2) виправляти, лагодити, ремонтувати; 3) керувати (країною); 4) розпоряджатися (справою), вирішувати (питання); 5) засвоювати, опанувати; 6) переконувати, урезонювати; 7) бути вирішеним (про позов); 8) бути виправданим; 9) вищий принцип, справедливість, істина; 10) офіційне регулювання судового розгляду; 11) судовий пристав, судовий виконавець. Отже, як ми бачимо, обидві морфєми є полісемантичними.

Дослідимо, в яких значеннях вживається полісемічне слово "处理 *chǔlǐ*" у Конституції Китайської Народної Республіки (中华人民共和国宪法):

委员长、副委员长、秘书长组成委员长会议，处理全国人民代表大会常务委员会的重要日常工作。 Голова, заступники голови та начальник секретаріату утворюють Раду голови, яка **займається** важливою поточною роботою Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників.

对于公民的申诉、控告或者检举，有关国家机关必须查清事实，负责处
理。 Відповідні державні органи повинні розглядати скарги, звинувачення та заяви громадян шляхом перевірки фактів та несуть відповідальність за їх **вирішення**.

成年人的监护人履行监护职责，应当最大程度地尊重被监护人的真实意愿，保障并协助被监护人实施与其智力、精神健康状况相适应的民事法律行为。对被监护人有能力独立处理的事务，监护人不得干涉。

При виконанні опікунських обов'язків повнолітні опікуни повинні максимально поважати справжні побажання підопічних, а також забезпечувати та допомагати їм у вчиненні цивільно-правових дій, які відповідають їхньому інтелектуальному та психічному здоров'ю. Опікун не повинен втручатися у справи, які підопічний може **вирішувати** самостійно.

解散、被撤销、被宣告破产后，擅自处理财产的。 Самовільне **розпорядження** майном після ліквідації, розформування чи оголошення підприємства банкрутом.

不动产的相邻各方，应当按照有利生产、方便生活、团结互助、公平合理的精神，正确处理截水、排水、通行、通风、采光等方面的相邻关系。

Сусідні сторони з нерухомого майна повинні правильно **регулювати** сусідські відносини в галузі водопостачання, водовідведення, транзиту, вентиляції та освітлення у дусі сприяння виробництву, полегшення життя, солідарності та взаємодопомоги, справедливості та раціональності.

涉外合同的当事人可以选择处理合同争议所适用的法律，法律另有规定的除外。 Сторони договору, пов'язаного з іноземною державою, можуть обрати право, яке застосовується для **врегулювання** договірних спорів, якщо інше не передбачено законом.

Як бачимо, навіть у межах одного нормативного документа слово "处理 *chǔlǐ*" розкриває свою багатозначність. Таким чином, було виявлено такі значення слова "处理 *chǔlǐ*": займатися (роботою), вирішувати (справи), розпоряджатися, регулювати, врегульовувати. Так, наприклад словосполучення "处理财产 *chǔlǐ cáichǎn*" в більшості випадків перекладається як "розпоряджатися майном".

Слово "开发 *kāifā*" у Великому китайсько-російському словнику (2010) має такі значення: 1) розвивати, розробляти; 2) експлуатувати (ресурси); 3) освоювати; 4) підіймати (цілину); 5) давати правильну освіту (кадрам); 6) розробка; 7) сплачувати, вносити.

У Конституції Китайської Народної Республіки (中华人民共和国宪法) слово "开发 *kāifā*" вживається у такому значенні:

国家在民族自治地方开发资源、建设企业的时候，应当照顾民族自治地方的利益。 При **освоєнні** ресурсів та створення підприємств в районах національної автономії держава повинна враховувати інтереси районів національної автономії.

开发建设影响了乡村广大地区。 **Розвиток** і будівництво торкнулися величезних територій сільської місцевості.

Розглянувши вживання слова "开发 *kāifā*", ми можемо прийти до висновку, що воно не має фіксованого перекладу у Конституції КНР та доцільно підбирати його адекватний переклад в залежності від контексту. Та в поєднанні зі словом "资源 *zīyuán*" формує стале словосполучення "开发资源 *kāifā zīyuán*", що перекладається як "освоювати ресурси".

Великий китайсько-російський словник (2010) подає такі значення слова "活动 *huódòng*": 1) рухатися; 2) активність, діяльність, проявляти активність; 3) подія, захід; 4) акція (у торговій мережі); 5) хитатися; 6) бути нестійким; 7) ходовий; 8) гнучкий, поступливий; 9) використовувати особистий вплив; 10) використовувати незаконні кошти.

Розглянемо в яких значеннях вживається слово "活动 *huódòng*" у Конституції Китайської Народної Республіки (中华人民共和国宪法):

集体经济组织在遵守有关法律的前提下，有独立进行经济活动的自主权。 Колективні економічні організації, дотримуючись відповідних законів, мають право на самостійність та незалежне ведення господарської **діяльності**.

... 开展群众性的卫生活动，保护人民健康。 ... здійснювати масові санітарні **заходи**, охороняти здоров'я народу.

国家发展体育事业，开展群众性的体育活动，增强人民体质。 Держава розвиває справу фізкультури та спорту, проводить масові спортивні заходи, зміцнює здоров'я населення.

国家保护正常的宗教活动。 Держава охороняє нормальне функціонування релігійної діяльності.

中华人民共和国公民有进行科学研究、文学艺术创作和其他文化活动的自由。 Громадяни Китайської Народної Республіки користуються свободою науково-дослідної діяльності, літературно-мистецької творчості та діяльності в інших галузях культури.

Проаналізувавши полісемантичне слово "活动 *huódòng*" на матеріалі Конституції, ми прийшли до висновку, що найчастіше воно перекладається як "захід" та "діяльність" в залежності від контексту та поєднання з іншими лексичними одиницями. Так, наприклад словосполучення "体育活动 *tǐyù huódòng*" в основному перекладається як "спортивний захід".

Так, слово "制度 *zhìdù*" у Великому китайсько-російському словнику (2010) має такі значення: 1) режим, лад, порядок; 2) система; 3) інститут; 4) регалія, відзнака; 5) закон, указ; 6) встановлювати систему, порядок.

Розглянемо також окремо складові морфемі слова "制度 *zhìdù*":

制 *zhì*: 1) режим, лад; 2) система, встановлений порядок; 3) наказ верховної влади, закон; 4) найвища воля; 5) міра, стандарт; 6) будова, пристрій; 7) структура; 8) керувати, правити, очолювати; 9) спрямовувати на вірний шлях.

度 *dù*: 1) міра, вимір, ступінь (якості); 2) градус; 3) норма, рамки, межа; 4) режим, лад; 5) правова система, закон; 6) властивість, характер, природа; 7) здогад, припущення; 8) переходити, перепливати, проходити; 9) проводити (життя), переживати; 10) передбачати.

У Конституції Китайської Народної Республіки (中华人民共和国宪法) слово "制度 *zhìdù*" вживається у таких значеннях:

在特别行政区内实行的制度按照具体情况由全国人民代表大会以法律规定。

Режим спеціальних адміністративних районів встановлюється з урахуванням конкретної обстановки законами, прийнятими Всекитайськими зборами народних представників.

任何人不得利用宗教进行破坏社会秩序、损害公民身体健康、妨碍国家教育制度的活动。 Ніхто не може використовувати релігію для порушення громадського порядку, заподіяння шкоди здоров'ю громадян та на шкоду державній **системі** освіти.

国家发展劳动者休息和休养的设施，规定职工的工作时间和休假制度。 Держава покращує умови для відпочинку та зміцнення здоров'я трудящих, встановлює для робітників та службовців робочий час та **систему** відпусток.

国家依照法律规定实行企业事业组织的职工和国家机关工作人员的退休制度。 Держава відповідно до закону встановлює **порядок** виходу на пенсію робітників та службовців підприємств та установ, державних органів.

规定军人和外交人员的衔级制度和其他专门衔级制度。 Встановлює військові **звання**, дипломатичні ранги та інші спеціальні **звання**.

... 决定特别行政区的设立及其制度。 ... затверджує створення спеціальних адміністративних районів та їх **режим**.

社会主义制度是中华人民共和国的根本制度。 Соціалістичний **устрій** є основним **устроєм** Китайської Народної Республіки.

禁止任何组织或者个人破坏社会主义制度。 Забороняється будь-яким організаціям чи приватним особам підривати соціалістичний **устрій**.

国家建立健全同经济发展水平相适应的社会保障制度。 Держава створює повноцінну **систему** соціального забезпечення, що відповідає рівню економічного розвитку.

Дослідивши вживання полісемантичного слова "制度 *zhìdù*", ми можемо прийти до висновку, що воно не має сталого перекладу у контексті Конституції,

та його слід перекладати, звертаючи увагу на "сусідні" слова, тобто його значення в контексті.

Як бачимо, термінології сучасній китайській мові притаманні загальномовні закони полісемії. Юридичні терміни сучасної китайської мови можуть виявляти по кілька різних значень, що зовсім не ускладнює їх сприйняття, оскільки значення слова у реченні мотивується тим, яким членом речення виступає це слово та його сполучуваністю з іншими словами.

3.5 Основні характеристики омонімії у юридичній термінології сучасної китайської мови

Омоніми – це слова, які однаково звучать та пишуться, але мають різне значення. Виділяють також групи часткових омонімів:

1. 异形同音词 *yìxíng tóngyīncí* – омофони (фонетичні омоніми), тобто слова, однакові за звучанням, але різні за написанням, значенням та походженням;
2. 同形异音词 *tóngxíng yìyīncí* – омографи (графічні омоніми), тобто слова, які однаково пишуться, але фонетично відрізняються;
3. 同形字 *tóngxíngzì* – омоформи (граматичні або морфологічні омоніми), тобто слова, звучання яких збігається лише в окремих граматичних формах (Семенас, 2005, С. 197-198; Степанов, 1975, с. 27).

Одним із головних критеріїв розмежування полісемії від омонімії можна назвати семантичну ознаку, тобто наявність (в полісемії) та відсутність (в омонімії) внутрішньо-вмотивованого зв'язку між значеннями. Омонімія як лексичне явище в термінології трапляється між термінами та словами загального вжитку. При цьому значення загальноновживаних слів, які потрапляють в термінологію, звужуються, змінюються, стають конкретним (Маулер, 1993, с. 12). Омонімія, будучи складовою частиною системи, та

взаємодіючи із суміжними лексичними явищами, представляє певну організацію та характеризується системністю (Головін, 1987, с. 51).

Як стверджують деякі вчені, такі як Г. М. Муқан (1970), Ю. А. Карпенко (1975) та П. С. Дудик (2005), наявність певного контексту є достатнім критерієм для встановлення розмежування між омонімічними словами. Однак даний підхід, хоча і є надійним критерієм виділення різних значень одного і того ж слова, на думку Р. З. Гінзбурга (1966), не дозволяє відокремити омоніми від полісемантичних слів (С. 43-51).

Є. Н. Загрекова (2008) зазначає, що головна характерна риса омонімів – це приналежність до різних семантичних полів. Даний факт не допускає їх зіткнення в подібних контекстах. Відповідно, сам факт існування омонімів не утруднює правильне розуміння сенсу тексту (с. 79).

В. В. Виноградов (1977), Д. Е. Розенталь (2003), М. І. Фоміна (1990) та деякі інші дослідники дають визначення омонімії як звукового та граматичного збігу мовних одиниць, які семантично не пов'язані один з одним. Слова-омоніми, на думку цих авторів, характеризуються перш за все тим, що вони зіставляються з тим чи іншим явищем дійсності незалежно один від одного, тому між ними не існує жодного асоціативного понятійно-сміслового зв'язку, властивого різній семантиці багатозначних слів (Виноградов, 1977, с. 14).

Часто той чи інший термін права, будучи однозначним у межах своєї терміносистеми, опинившись за її межами стає денотатом іншого наукового поняття. Такі випадки є, за визначенням О.О. Реформатського (1996), прикладами міждисциплінарної термінологічної омонімії (С. 48-51).

Також може виникати міжнаукова термінологічна омонімія, коли один і той же термін може входити в різні терміносистеми мови. Таким омонімам характерні дві обов'язкові ознаки: 1) за термінами закріплені різні дефініції, оскільки вони мають різну семантику та 2) функціують вони в різних терміносистемах (Даниленко, 1977, с. 71).

Згідно з дослідженнями відомих синологів, можна зробити висновок, що у випадку з китайською класичною омонімією, досить мало прикладів, коли

написання та вимова слів однакові, переважно омофони поширені серед односкладових та двоскладових слів. Тому ми повинні шукати наявність омонімів саме у цих групах юридичних термінів у сучасній китайській мові.

Серед односкладових термінів у Китайсько-російському юридичному словнику (2005) ми виявили деякі односкладові слова, які можна розглядати як омофони:

党 *dǎng* – партія, партійний; = 档 *dàng* – архів, архівна справа; = 挡 *dǎng* – перегороджувати; = 当 *dāng* – дорівнювати, бути еквівалентом, прирівнювати до, заслуговувати, впоратися, бути правильним (законним), нести на собі (відповідальність), заслужено займати (посаду), перегороджувати; = 当 *dàng* – ручна застава, ломбардна застава; = 敞 *dǎng* – утворювати спільноту.

点 *diǎn* – пункт, момент, процент; = 电 *diàn* – електрика, електричний; = 典 *diǎn* – основоположний документ (акт, трактат), закон, постанова, нормативний акт, кодекс; = 奠 *diàn* – затверджувати, визначати, встановлювати; = 癫 *diān* – сходити з розуму, збожеволіти; = 阡 *diàn* – небезпечний, бути в критичному положенні.

Серед двоскладових термінів на базі словника було виявлено такі омофони:

参预 *cānyù* – брати участь, вступати в процес, здійснювати інтервенцію; = 残余 *cányú* – залишок, залишковий; = 参与 *cānyù* – брати участь, бути причетним, втручатися; = 惨狱 *cǎnyù* – трагічний процес (великий судовий процес, що тягне за собою масові страти).

初级 *chūjí* – первинний, нижчий за матеріальним становищем, статусом; = 触及 *chùjí* – зачіпати, стосуватися; = 出击 *chūjī* – бити (по ворогу), завдавати удару; = 储积 *chǔjī* – зберігати, акумулювати; = 出籍 *chūjí* – експатріація, вимушена еміграція; = 出计 *chūjì* – пропонувати план, знаходити вихід із ситуації; = 除籍 *chújí* – позбавити громадянства.

贬值 *biǎnzhí* – знецінення, девальвація; = 编制 *biānzhì* – організовувати, комплектувати, формувати, особовий склад, штат; = 贬职 *biǎnzhí* – знижувати на

посаді; = 变制 *biànzhì* – змінювати лад; = 辨治 *biànzhì* – упорядкувати, розмежовувати, керувати.

军事 *jūnshì* – військові справи; = 军士 *jūnshì* – сержант, молодший командний склад; = 军使 *jūnshǐ* – парламентар, прапорносець, військовий інспектор; = 军食 *jūnshí* – провіант; = 军实 *jūnshí* – озброєння та продовольство; = 俊士 *jùnshì* – видатна людина, обдарована особистість; = 竣事 *jùnshì* – закінчити, завершити, виконати; = 均势 *jūnshì* – стан рівноваги, баланс.

经济 *jīngjì* – економіка, матеріальне становище, фінансова ситуація; = 荆棘 *jīngjí* – труднощі, перешкоди, проблеми; = 静寂 *jìngjì* – безмовний, спокійний, безтурботний, тихий; = 经纪 *jīngjì* – закон, основний принцип, дисципліна, дисциплінований, зібраний; = 径寄 *jìngjì* – безпосередньо адресувати; = 警急 *jǐngjí* – тривога, переполох.

刑事 *xíngshì* – кримінальна справа, інцидент, кримінальний; = 行使 *xíngshǐ* – здійснення, скористатися (правом), здійснювати (повноваження); = 形式 *xíngshì* – форма, зовнішній вигляд, тип; = 形势 *xíngshì* – обстановка, становище, ситуація, умова; = 行事 *xíngshì* – займатися справами; = 型式 *xíngshì* – тип, зразок, модель.

У Конституції Китайської Народної Республіки (中华人民共和国宪法) ми можемо виділити групу із трьох омофонів 刑事 *xíngshì* – 行使 *xíngshǐ* – 形式 *xíngshì*.

制定和修改刑事、民事、国家机构的和其他的基本法律。 Приймає **кримінальні** та цивільні закони, закони про державні органи та інші основні закони та вносить до них зміни.

人民法院、人民检察院和公安机关办理刑事案件，应当分工负责，互相配合，互相制约，以保证准确有效地执行法律。 Народні суди, народні прокуратури та органи громадської безпеки, розглядаючи **кримінальні** справи, повинні нести роздільну відповідальність за здійснення своїх функцій, взаємно

координувати роботу, діяти узгоджено з тим, аби забезпечити точну та ефективну реалізацію законів.

中华人民共和国主席、副主席行使职权到下届全国人民代表大会选出的主席、副主席就职为止。 Голова та заступник Голови Китайської Народної Республіки **здійснюють** свої повноваження аж до вступу на посаду Голови та заступника Голови, обраних Всекитайськими зборами народних представників наступного скликання.

国务院行使下列职权 – Державна рада **здійснює** такі повноваження

审计机关在国务院总理领导下，依照法律规定独立行使审计监督权，不受其他行政机关、社会团体和个人的干涉。 Під керівництвом Прем'єра Державної ради ревізійний орган відповідно до закону **здійснює** право ревізії та контролю самостійно, без втручання з боку інших адміністративних органів, громадських організацій та приватних осіб.

监察委员会依照法律规定独立行使监察权，不受行政机关、社会团体和个人的干涉。 Комітети контролю у межах, встановлених законом, **здійснюють** контроль самостійно, без втручання з боку адміністративних органів, громадських організацій та приватних осіб.

人民依照法律规定，通过各种途径和形式，管理国家事务，管理经济和文化事业，管理社会事务。 Народ відповідно до положень закону різними шляхами та в різних **формах** управляє державними, господарськими, культурними та суспільними справами.

农村中的生产、供销、信用、消费等各种形式的合作经济，是社会主义劳动群众集体所有制经济。 У селі різні форми кооперативного господарства у вигляді виробничої, постачальницько-збутової, кредитної, споживчої та інших **форм** кооперації є соціалістичним сектором економіки, заснованим на системі колективної власності трудящих мас.

任何组织或者个人不得侵占、买卖或者以其他**形式**非法转让土地。
 Забороняється будь-яким організаціям чи приватним особам присвоєння, купівля-продаж чи незаконне передавання землі в іншій **формі**.

У Конституції Китайської Народної Республіки (中华人民共和国宪法) знаходимо такі словосполучення: 刑事犯罪 *xíngshì fànzui* – кримінальний злочин; 刑事审判 *xíngshì shěnpàn* – кримінальне судочинство, кримінальне правосуддя; 刑事案件 *xíngshì ànjiàn* – кримінальна справа; 刑事责任 *xíngshì zérèn* – кримінальна відповідальність; 行使职权 *xíngshǐ zhíquán* – здійснення повноважень, виконання функцій; 行使主权 *xíngshǐ zhǔquán* – здійснювати суверенне право, здійснювати суверенітет; 行使审判权 *xíngshǐ shěnpànquán* – вершити правосуддя; 行使检察权 *xíngshǐ jiǎncháquán* – здійснювати прокурорський нагляд.

Отже, ми можемо прийти до висновку, що більша частина таких термінів не створює перешкод для професійної комунікації в рамках правничої системи, оскільки контекст в більшості випадків робить вибір значення зрозумілим та очевидним. Однак відсутність чітких критеріїв для розмежування омонімії та полісемії викликає певні труднощі при складанні словників – загальних та спеціалізованих, мономовних та двомовних.

Висновки до розділу 3

Розглянуто багатогалузевий характер юридичної термінології сучасної китайської мови, оскільки потрапляючи в інформаційне середовище, термін перестає функціонувати лише у вузькоспеціальних контекстах.

Виокремлено дефініцію та характеристику процесу "деюридизації" юридичної лексики, та визначили, що "деюридизація" термінів є наслідком будь-якого вживання терміна неюристом в неюридичному контексті. Також дослідили "проміжні" лексичні одиниці, що знаходяться в ієрархії між спеціальними юридичними термінами та деюридизованими термінами, що увійшли до побутового чи повсякденного вживання.

Досліджено особливості використання антонімів у нормативно-правових актах, де вони виконують функцію включення-виключення чи уточнення для позначення певної сукупності об'єктів чи дій. Розглянуто ситуації, коли антонімічні відношення між термінами встановлюються шляхом приєднання до організуючого центру компонентів полярного значення.

Було визначено, що полісемія та омонімія не є системними явищами для юридичної термінології сучасної китайської мови. Полісемія у мові розвивається поступово – разом із розширенням значення слова зростає загальна кількість його значень, тому полісемія в юридичній термінології сучасної китайської мови притаманна здебільшого давнім односкладовим веньянізмам. Омонімія не поширена серед юридичної термінології сучасної китайської мови та не утворює системних закономірностей.

Також предметом даного дослідження була термінологічна афіксація, що залишається одним із найважливіших способів збагачення китайської юридичної термінології. Морфологічна структура термінів, утворених шляхом афіксації, заклала основу для структурної систематизації, яка в даному випадку забезпечується спеціалізацією словотворчих засобів, що є надзвичайно важливим для термінології. Проаналізовано приклади найпродуктивніших морфем, що беруть участь в утворенні термінів-афіксальних слів.

Попри посилення ролі запозичень у сучасних спеціальних лексичних системах, в аналізованій термінології звернення до фонетичного типу запозичень відбувається досить нечасто. Навіть серед невеликої кількості фонетичних запозичень більшість складають міжнародні терміни історичного правознавства або міжнародного права. Отже, за нашими підрахунками, майже на 16 тисяч терміноодиниць права припадає лише 158 запозичень, що становить менше ніж 1% від загальної кількості термінів права.

ВИСНОВКИ

Розглянувши дефініції таких понять сучасної лінгвістики як "термін", "термінологія", "терміносистема" та "термінологічне поле", ми дійшли висновку, що термін – це однозначне слово або словосполучення, основними особливостями якого виступають системність, специфіка сфери вживання та приналежність до певної галузі знання, а також що слово може отримати свою значущість лише в межах лексичного поля, оскільки поле – це сфера його існування у мовній системі. Тому доцільно було в нашій роботі дослідити такі явища як лексичне, семантичне та лексико-семантичне поле у сучасній лінгвістиці.

Дослідивши поняття юридичних термінів та їх класифікацію, було визначено, що юридичні терміни як слова або словосполучення, призначені для точного позначення певного правового поняття, та їх сферою функціонування є законодавчі акти, нормативно-правові документи, юридична наукова література тощо.

Ми дійшли висновку, що більшість дослідників виокремлюють три основні групи: 1) загальнонавживані терміни; 2) спеціально-технічні терміни та 3) спеціально-юридичні терміни. А також виокремили групи юридичних термінів, розподілених за галузевою приналежністю: 1) терміни конституційного права; 2) терміни адміністративного права; 3) терміни цивільного права; 4) терміни сімейного права; 5) терміни кримінального права.

Кожна лексично-граматична категорія слів має специфічну, властиву їй, словотвірну модель. Ми визначили, що в сучасній китайській мові існує чотири основні типи цієї моделі, а саме: атрибутивний тип, копулятивний (сурядний) тип, дієслівно-об'єктний тип та суб'єкт-предикативний тип.

Розглянувши методологію дослідження юридичної термінології, ми виокремили якими саме методами будемо користуватися при проведенні досліджень. Усі досліджені поняття та явища складають теоретичну базу, яка

використовується для знаходження лінгвістичних особливостей юридичних термінів, їх аналізу та систематизації.

Дослідивши особливості функціонування юридичної термінології, та виокремлено такий процес як "деюридизація" юридичної лексики, що є ілюстрацією того як змінюється зміст юридичної термінології в неюридичному контексті.

Виокремивши особливості використання антонімів у нормативно-правових актах, було розглянуто ситуації, коли антонімічні відношення між термінами встановлюються шляхом приєднання до організуючого центру компонентів полярного значення.

Для вирішення поставлених завдань опрацьовано сучасний статус, структуру та семантику юридичних термінів сучасної китайської мови. Завдяки обраним методам дослідження розкриваються особливості морфологічної будови юридичної термінології, розкривається продуктивність кожного зі способів словотворення, описуються системні (антонімія) та асистемні (синонімія, полісемія) семантичні явища в правничій термінології сучасної китайської мови.

Юридична термінологія сучасної китайської мови представляє різні типи словотворення, як правило, у комбінованій формі, так, наприклад, афіксальне словотворення зазвичай поєднується з іншими видами словотвору для утворення термінів-словосполучень та термінів-складнопохідних слів. Тому іноді лексику не можна пов'язати з окремими видами словотворення, але можна розпізнати загальну закономірність її творення.

Звертаючись до Китайсько-російського юридичного словника, ми бачимо, що афіксальний спосіб термінотворення відіграє найбільшу систематизуючу роль. Під час дослідження було визначено найпродуктивніші афікси юридичної термінології сучасної китайської мови, а саме 者 *zhě*, 民 *mín*, 员 *yuán*, 长 *zhǎng*, 权 *quán*, 法 *fǎ* тощо.

Для будь-якої термінології важливим є питання запозиченості її термінів. Вивчаючи спосіб термінотворення в юридичній термінології сучасної китайської мови, можна зробити висновок про існування певної кількості термінів-кальок, що свідчить про тенденцію до запозичення іноземних нових понять юридичних термінів. За нашими оцінками під час дослідження майже на 16 тисяч терміноодиниць права припадає лише 158 запозичень, що становить менше ніж 1% від загальної кількості термінів права.

Зв'язок між термінами та поняттями в юридичній термінології сучасної китайської мови ґрунтується на правилах будь-якої природної мови, тому вона має таку систему мовних зв'язків, як синонімія, антонімія, полісемія та омонімія.

Синонімія та полісемія у юридичній термінології, як і в інших терміносистемах, є небажаними явищами, але у зв'язку з різноманітністю методів термінотворення у сучасній китайській мові досить поширені. Під час дослідження було визначено вісім основних причин виникнення синонімів та виділено чотири основні типи синонімів. Навіть в одному нормативно-правовому акті юридичні терміни сучасної китайської мови можуть мати кілька різних значень, що не ускладнює їх сприйняття, оскільки термін визначається його належністю до відповідних членів речення та сполучуваністю з іншими словами.

Деякі юридичні терміни в сучасній китайській мові належать до категорії лексичних одиниць, які одночасно є термінами, так і нетермінами, тому існує певна кількість термінів "нечіткої" семантики.

Практичне значення цього дослідження в основному визначається можливістю застосування його результатів при укладанні багатомовних галузевих словників. Також може слугувати теоретичною та практичною базою для комплексних досліджень структури та семантичних характеристик інших термінологічних систем сучасної китайської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алефиренко, Н. Ф. (2007). *Теория языка. Вводный курс: учебное пособие для студентов филологических специальностей высших учебных заведений* (2-ге вид.). Москва: Академия.
2. Андрееенкова, Д. А. (2014). Вэньянь и байхуа: Сравнительный анализ двух форм изолирующего языка. *Россия, Запад и Восток: Диалог культур*. Материалы Первой Международной молодёжной научно-практической конференции. Томск: Изд-во Томского университета. 63-69.
3. Апресян, Ю. Д. (1996). *Идеи и методы современной структурной лингвистики*. Москва: Наука.
4. Ахманова, О. С. (1957). *Очерки по общей и русской лексикологии*. Москва: Учпедгиз.
5. Ахманова, О. С. (1969). *Словарь лингвистических терминов* (2-ге вид.). Москва: Советская Энциклопедия.
6. Ахманова, О. С. (2004). *Словарь лингвистических терминов* (2-ге вид.). Москва: УРСС: Едиториал УРСС.
7. Ахметшина, Н. Х., & Ли, Д. (2005). *Китайско-русский юридический словарь*. Москва: «Восток-Запад».
8. Барихин, А. Б. (2004). *Большой юридический энциклопедический словарь*. Москва: Книжный мир.
9. Боголюбов, С. А., Казьмин, И. Ф., Локшина, М. Д., Москвин, С. С., Пиголкин, А. С., Прянишников, Е. А., Сморгунова, Е. М., Чернобель, Г. Т., & Юсупов, С. Н. (1992). *Язык закона* (А. Пиголкин, Ред.). Москва: Юрид. лит.
10. Болтянская, Р. И. (1983). *Разграничение полисемии и омонимии в системе английского глагола*. Киев: Киевский государственный педагогический институт иностранных языков.
11. Бондарева, Н. А. (2003). *Прикладные аспекты моделирования терминологии (на материале терминосистем уголовного права в русском и*

английском языке). Санкт-Петербург: Российский государственный педагогический университет им. А. И. Герцена.

12. Буров, В. Г., & Семенас, А. Л. (2007). *Китайско-русский словарь новых слов и выражений*. Москва: Восточная книга.

13. Васильев, Л. М. (1997). *Методы современной лингвистики*. Уфа: Изд-во Башкирского университета.

14. Васильева, Н. В. (1998). *Термин / Языкознание. Большой энциклопедический словарь*. (В. Ярцева, Ред.; 2-ге вид.). Москва: Большая Российская энциклопедия.

15. Васильева, Н. В., Виноградов, В. А., & Шахнарович, А. М. (1995). *Краткий словарь лингвистических терминов*. Москва: Русский язык.

16. Вендина, Т. И. (2001). *Введение в языкознание*. Москва: Высшая школа.

17. Виноградов, В. А. (1990). *Словосложение / Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва: Советская Энциклопедия.

18. Винокур, Г. О. (1939). *О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии*. Москва: Труды МИФЛИ.

19. Володарская, Э. Ф. (2002). *Заимствование как отражение русско-английских контактов* (4-те вид.). Вопросы языкознания. Москва: Наука, 96-118

20. Володина, М. Н. (1997). *Теория терминологической номинации*. Москва: Изд-во Московского университета.

21. Головин, Б. Н. (1987). *Лингвистические основы учения о терминах* (Б. Головин & Р. Кобрин, Ред.). Москва: Высшая школа.

22. Горская, С. А. (2009). *Лексика. Фразеология. Лексикография*. Гродно: Гродненский государственный университет им. Янки Купалы ГрГУ.

23. Гринев, С. В. (1982). *Терминологические заимствования. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов* (Д. Лотте, Ред.). Москва: Наука, 108-135.

24. Гринев, С. В. (1993). *Введение в терминоведение*. Москва: Московский Лицей.
25. Гринев-Гриневиц, С. В. (2009). *Терминоведение: учебное пособие для студентов высших учебных заведений*. Москва: Издательский центр «Академия».
26. Губаева, Т. В. (1984). *Грамматико-стилистические особенности юридических терминов (процессуальные документы)*. Баку: КГУ имени В. И. Ульянова-Ленина.
27. Даниленко, В. П. (1977). *Русская терминология. Опыт лингвистического описания*. Москва: Наука.
28. Денисов, П. Н. (1974). *Очерки по русской лексикологии и учебной лексикографии*. Москва: Изд-во Московского университета.
29. Дрейзин, Ф. А. (1967). О выборе правильного по смыслу синтаксического анализа из нескольких формально возможных при автоматическом анализе русских текстов. Москва: *Машинный перевод и прикладная лингвистика*, (10), 3-20.
30. Дроздова, Т. В. (1989). *Типы и особенности многокомпонентных терминов в современном английском языке: на материале терминологии производства искусственного холода*. Москва: Наука.
31. Заботкина, В. И. (1989). *Новая лексика современного английского языка*. Москва: Высшая школа.
32. Загрекова, Е. Н. (2008). *Истоки и развитие российской медицинской терминологии*. Саратов: Саратовский национальный исследовательский государственный университет имени Н.Г. Чернышевского (СГУ)
33. Захарчук, О. Е. (2008). *Функционально-семантические особенности понятийно-терминологического поля стилистики*. Краснодар: Кубанский государственный университет.
34. Земляная, Т. Б., & Павлычева, О. Н. (2010). О единстве терминологии нормативно-правовых актов. *Журнал научно-педагогической*

информации, (11), Москва: Институт научной информации и мониторинга Российской академии образования, 2-9.

35. Зенков, Г. С. (1998). *Введение в языкознание: Учебное пособие для студентов дистанционного обучения КГНУ* (Г. Зенков & И. Сапожникова, Ред.). Бишкек: Институт интеграции международных образовательных программ Кыргызского государственного национального университета ИИМОП КГНУ.

36. Иванова, Л. П. (2006). *Курс лекций по общему языкознанию. Научное пособие*. Киев: Освита Украины.

37. Ивина, Л. В. (2005). *Лингвокогнитивные основы анализа отраслевых терминосистем: (на примере англоязычной терминологии венчурного финансирования)*. Москва: Академический Проект.

38. Ильичов, Л. Ф. (1989). *Философский энциклопедический словарь* (2-ге вид.). Москва: Советская Энциклопедия.

39. Канделаки, Т. Л. (1997). *Семантика и мотивированность терминов*. Москва: Наука.

40. Квитко, И. С. (1976). *Термин в научном документе*. Львов: Вища школа.

41. Кезина, С. В. (2004). Семантическое поле как система. *Филологические науки*, (4), Тверь: Вестник ТвГУ, 79-86.

42. Кобрин, Р. Ю. (1970). О сопоставительном анализе свободных, фразеологических и терминологических словосочетаний. *Ученые записки Горьковского университета. Серия лингвистическая*, (99), Горький: Горьковский государственный университет (ГГУ), 15-28.

43. Коваль, А. П. (1965). Синоніміка в термінології. *Дослідження з лексикології й лексикографії*, Київ: Наукова думка, 157-169.

44. Комарова, З. И. (1991). *Семантическая структура специального слова и ее лексикографическое описание*. Свердловск: Изд-во Уральского университета.

45. Кондаков, Н. И. (1971). *Логический словарь*. Москва: Наука.

46. Конецкая, В. П. (1984). О системности лексики. *Вопросы языкознания*, (2), Москва: Наука, 26-35.
47. Котелова, Н. З. (1970). К вопросу о специфике термина. *Лингвистические проблемы научно-технической терминологии*, Москва: Наука, 122-126.
48. Кратко, М. (2002). Проблеми української наукової мови. *Вісник Національного університету "Львівський політех"*, (452), Луцьк: Волинський державний університет ім. Лесі Українки, 12-13.
49. Кресан, О. Я. (2001). *Функції композитної ономасіологічної структури в англomовній художній прозі*. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.
50. Кубрякова, Е. С. (1974). Деривация, транспозиция, конверсия. *Вопросы языкознания*, (5), Москва: Наука, 64-77.
51. Кубрякова, Е. С. (1965). Об относительно связанных (относительно свободных) морфемах языка. *Вопросы языкознания*, (1), Москва: Наука, 95-10.
52. Кудинова, Т. А. (2011). К вопросу о природе многокомпонентного термина (на примере английского подъязыка биотехнологий). *Российская и зарубежная филология*, 2 (14), Пермь: Вестник Пермского университета, 58-62.
53. Кузнецов, Ю. А. (2005). *Лексико-семантическое поле смеха как фрагмент русской языковой картины мира*. СПб: Санкт-Петербургский государственный университет.
54. Кузьмин, Н. П. (1962). К вопросу о сущности термина. *Вестник ЛГУ им. А. С. Пушкина*, 20 (2), СПб.: ЛГУ имени А.С. Пушкина, 136-146.
55. Лейчик, В. М. (1980). Интеграция наук и унификация научно-технических терминов. *Вестник Академии наук СССР*, (8), Москва: Издательство Академии наук СССР, 39-45.
56. Лейчик, В. М. (2007). *Терминоведение: предмет, методы, структура*. Москва: Издательство ЛКИ.

57. Лекомцев, Ю. К. (1979). Дискретные лексические поля как логическая основа анализа художественного текста. *Лингвистические исследования*, Москва: Издательство Академии наук СССР, 207-218.
58. Леоненко, Н. Т. (2015). *Законодательная техника: учебное пособие*. Новосибирск: СибАГС.
59. Лотте, Д. С. (1961). *Основы построения научно-технической терминологии. Вопросы теории и методики*. Москва: Издательство Академии наук СССР.
60. Мазур, Ю. Н. (2001). *Грамматика корейского языка (Морфология. Словообразование). Теоретический курс*. Москва: Международный центр корееведения МГУ – Издательский Дом “Муравей-Гайд”.
61. Малыкова, Е. В. (2011). Различные подходы к определению понятия «термин» и «терминология» в юрислингвистике. *В мире науки и искусства: Вопросы филологии, искусствоведения и культурологии*, Новосибирск: СибАК, 4-6.
62. Мартиняк, О. (2008). Синтаксичні синоніми в українській науково-технічній термінології. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка: Науковий журнал*, (41), Житомир: ЖДУ імені Івана Франка, 209-213.
63. Маулер, Ф. И. (1993). *Грамматическая омонимия в современном английском языке*. Ростов-на-Дону: Изд-во Ростовского университета.
64. Мешков, О. Д. (1984). *О композитном значении (на материале английских сложных N+N) / Слово в грамматике и словаре* (Ю. Караулов, Ред.). Москва: Наука, 124-128.
65. Мешкова, И. Н. (2011). Техника перевода юридических текстов и юридическая лингвистика. *Вестник РУДН*, (4), Москва: Российский университет дружбы народов (РУДН), 1-3.
66. Милославская, Д. И. (2000). *Системное описание юридической терминологии в современном русском языке*. Москва: Российский университет дружбы народов (РУДН).

67. Мороз, М. Ю. (2021). Класифікація юридичної термінології в сучасній китайській мові. *«Ad orbem per linguas. До світу через мови»*, Київ: Вид. центр Київського національного лінгвістичного університету, 140-141.
68. Морозова, Л. А. (2004). *Терминознание: основы и методы*. Москва: Прометей МПГУ.
69. Натансон, Э. А. (1970). *Термины как особый раздел лексики и источники русской технической терминологии*. Москва: Институт языкознания АН СССР.
70. Никитина, Т. Н. (2007). *Грамматика китайского публицистического текста*. СПб.: Издательство КАРО.
71. Плющ, М. Я., Бевзенко, С. П., & Грипас, Н. Я. (1994). *Сучасна українська літературна мова: Підручник для студентів вузів, які вивчають дисципліну "Сучасна українська літературна мова"* (М. Плющ, Ред.). Київ: Вища школа.
72. Привороцкая, Т. В., & Клименко, Е. Н. (2015). Функционирование служебных слов древнекитайского языка в текстах китайских СМИ. *Молодой ученый*, (11), Томск: Изд-во Томского университета, 1668-1671.
73. Пронина, Р. Ф. (1973). *Пособие по переводу английской научно-технической литературы*. Москва: Высшая школа.
74. Прохоров, А. (Ред.). (1976). *Большая советская энциклопедия* (3-те вид.). Москва: Советская энциклопедия.
75. Пыж, А. М. (2015). Использование юридической терминологии в художественных текстах. *Научные исследования: от теории к практике*, 1 (2), Самара: Самарский государственный университет, 214-218.
76. Резанова, З. И. (2010). Когнитивная лингвистика в парадигмах лингвистического функционализма и интегральных концепций сознания. *Вестник Томского государственного университета*, Томск: Изд-во Томского государственного университета, 195-199.
77. Реформатский, А. А. (1996). *Введение в языковедение* (В. Виноградов, Ред.). Москва: Аспект Пресс.

78. Рижков, А. Г. (2007). *Юридична термінологія корейської мови: Структура та семантика*. Київ: Інститут сходознавства ім. А.Кримського НАН України.
79. Розенталь, Д. Э., & Теленкова, М. А. (1985). *Словарь-справочник лингвистических терминов* (3-те вид.). Москва: Просвещение.
80. Русинова, Л. Н. (1989). *Динамика синонимических отношений в системе юридической лексики древнерусского и русского языков 10-20 веков (кибернетические проблемы функционирования и эволюции)*. Горький: Горьковский государственный университет (ГГУ).
81. Сафин, Р. А. (1971). *Поле английской лингвистической терминологии и информатики* (2-ге вид.). Москва: Изд-во МГУ.
82. Семенас, А. Л. (1973). *О синтагматической семантике копулятивного сложения в китайском языке*. Москва: Наука.
83. Семенас, А. Л. (2007). *Лексика китайского языка* (3-те вид.). Москва: Издательство АСТ; Восток-Запад.
84. Сергевнина, В. И. (1996). Парадигматика и синтагматика в терминологии. *Актуальные проблемы стилелогии и терминоведения*, (2), Нижний Новгород, 174-175.
85. Симоненко, Л. О. (1991). *Формування української біологічної термінології*. Київ: Наукова думка.
86. Слесарева, И. П. (1990). *Проблемы описания и преподавания русской лексики* (3-те вид.). Москва: Либроком.
87. Смирницкий, А. И. (1959). *Морфология английского языка*. Москва: Издательство литературы на иностранных языках.
88. Степанов, Ю. С. (1975). *Основы общего языкознания*. Москва: Просвещение.
89. Судовцев, В. А. (1989). *Научно-техническая информация и перевод: Пособие по английскому языку*. Москва: Высшая школа.
90. Суперанская, А. В. (2012). *Общая терминология: Вопросы теории* (Н. Подольская & Н. Васильева, Ред.). Москва: Либроком.

91. Суперанская, А. В., Подольская, Н. В., & Васильева, Н. В. (2003). *Общая терминология: вопросы теории* (Т. Канделаки, Ред.; 2-ге вид.). Москва: Едиториал УРСС.
92. Татаринов, В. А. (1996). *Теория термина: история и современное состояние*. Москва: Московский лицей.
93. Татаринов, В. А. (2006). *Общее терминоведение: Энциклопедический словарь*. Москва: Российское терминологическое общество РоссТерм.
94. Толстик, В. А. (2013). Проблемы классификации юридической терминологии. *Актуальные проблемы экономики и права*, (2), Нижний Новгород: Нижегородская академия МВД РФ, 176-182.
95. Трубецкой, Н. С. (1960). *Основы фонологии*. Москва: Издательство иностранной литературы.
96. Туровська, Л. В., & Симоненко, Л. О. (2005). Терміни та номени в науково-технічній сфері. *Українська термінологія і сучасність*, (6), Київ: Вид. центр КНЕУ, 225-229.
97. Филатова, Н. С., & Леонова, Д. Ю. (2020). Словообразовательные процессы в китайском языке на примере юридической терминологии. *Философия и наука в культурах Запада и Востока: Сборник статей по материалам III Всероссийской научной конференции с международным участием*, Томск: Изд-во Томского университета, 80-82.
98. Филин, Ф. П. (1982). *О лексико-семантических группах слов / Очерки по теории языкознания*. Москва: Наука.
99. Фролова, О. П. (1981). *Словообразование в терминологической лексике современного китайского языка*. Москва: Наука.
100. Хаматова, А. А. (2003). *Словообразование современного китайского языка*. Москва: Муравей.
101. Хижняк, С. П. (1997). *Юридическая терминология: формирование и состав*. Саратов: Издательство Саратовского университета.

102. Червонюк, В. И., Гойман-Калинский, И. В., & Иванец, Г. И. (2003). *Элементарные начала общей теории права: Учебное пособие для вузов* (В. Червонюк, Ред.). Москва: Издательство КолосС.
103. Шайкевич, А. Я. (2005). Введение в лингвистику: Учебное пособие для студентов филологических и лингвистических факультетов высших учебных заведений. Москва: Издательский центр «Академия».
104. Шарафутдинова, Н. С. (2012). Теория и история лингвистической науки (3-те вид.). Ульяновск: Ульяновский государственный технический университет (УлГТУ).
105. Шаумян, С. К. (1965). *Структурная лингвистика*. Москва: Наука.
106. Шевчук, В. Н. (2003). *Производные военные термины в английском языке*. Москва: Воениздат.
107. Шелов, С. Д. (2008). Терминологические поля и понятийная организация терминологии. *Структурная и прикладная лингвистика*, (7), СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского Государственного Университета, 211-232.
108. Шелов, С. Д. (2010). Еще раз об определении понятия «Термин». *Лингвистика. Вестник Нижегородского университета имени Н. И. Лобачевского*, (4), СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского Государственного Университета, 795-799.
109. Bussmann, H., Kazzazi, K., & Trauth, G. (1996). *Routledge dictionary of language and linguistics* (H. Bussmann, Ред.; 1996-те вид.). Routledge.
110. Trier, J. (1931). *Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes: Die Geschichte eines sprachlichen Feldes I*. Heidelberg.
111. *中华人民共和国宪法* (2018). (Оригінал опубліковано 1954 р.)
112. 任学良 (1981). *汉语造词法*. 中国社会科学出版社.
113. 冯志伟 (2011). *现代术语学引论*. 商务印书馆.
114. 吕叔湘 (1982). *中国文法要略*. 商务印书馆.
115. 张弓 (1963). *现代汉语修辞学*. 天津人民出版社.
116. 王希杰 (1983). *汉语修辞学*. 北京出版社.

117. 葛本仪 (2007)。《现代汉语词汇学》。山东人民出版社。

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Большой китайско-русский словарь.* (2010). 大
БКРС. <https://bkrs.info/>
2. *Кримінальний кодекс України.* (2021). Офіційний вебпортал
парламенту України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. *China legal dictionary – TransLegal.* (1989).
TransLegal. <https://www.translegal.com/dictionary/cn/>
4. *中华人民共和国刑事诉讼法.* (2018). 中华人民共和国最高人民法院
公报. <http://gongbao.court.gov.cn/Details/11aaa996a59f5824912be62d3dfa0d.html>
5. *中华人民共和国宪法.* (2018). 中华人民共和国中央人民政府.
府. http://www.gov.cn/guoqing/2018-03/22/content_5276318.htm
6. *中华人民共和国民法典.* (2020). 全国人民代表大会.
会. [http://www.npc.gov.cn/npc/c30834/202006/75ba6483b8344591abd07917e1d25cc
8.shtml](http://www.npc.gov.cn/npc/c30834/202006/75ba6483b8344591abd07917e1d25cc8.shtml)
7. *俄文法律文书和法律术语的翻译原则.* (2015). 中俄法律
网. http://www.chinaruslaw.com/CN/fleyfy/2009515115855_229595.htm

РЕЗЮМЕ

在社会动态发展和国际关系传播的现阶段，社会关系的规范在实践中表现为法律术语的多样性；换句话说，公共行动的全球化影响了立法的统一。规范性法律行为的数量每天都在增加，因此需要一个统一的概念和术语标准化系统，以便能够对这些行为的文本提供一致的正确理解。这一问题在国际接触期间尤为突出，因为各国的法律制度可能因文化或法律传统、地理位置等而有所不同；在创建多个语言分支词典、翻译和学习外语时也会发生这种问题。这类情况造成了我们毕业论文题目选择：“现代汉语法律术语：派生、语义和功能”。

本研究的相关性是由于汉语法律术语系统的现代术语研究趋势，这需要定期研究，以确定某些术语形成过程，从而确定现代汉语法律术语发展和丰富的主要方向。关联性还在于现代汉语术语研究的总方向，即分支术语发展过程中的语言因素研究，这也是因为需要将某一专业学科的所有术语作为一个单独的词汇语义系统进行研究，以便从理论上证实欧洲通用语言的术语化问题。

本研究的目的是确定现代汉语法律术语的结构、语义和功能特征。

研究材料为《中俄法律词典》和中华人民共和国法律行为文本（即《中华人民共和国宪法》、《中华人民共和国刑事诉讼法》和《中华人民共和国民法典》）。

本毕业论文包括引言、三个部分和结论。

引言充实了选题及其相关性，界定了研究的目的、对象、主题、研究方法，突出了该研究的科学新颖性、理论意义和实用价值，指出了实际使用的材料，明确了答辩中的任务和规定。

第一部分“汉语法律术语研究的理论基础”重点介绍了现代语言学在不同系统语言材料上研究法律术语的主要成果，描述了汉语法律术语系统的形成过程和现状，分析了法律术语中同义词的分类。

第二部分“现代汉语法律术语研究的方法论基础”分析了研究中使用的语言学方法。

第三部分“现代汉语法律术语的结构和语义特征及其功能特点”界定了构词的主要方式，考察构词和词缀等构词手段及其在法律术语创造中的作用，确定了法律领域复合词和词缀词的主要构词模式，定义了分析构词类型的方法。

结论对研究结果进行了整理和总结。

我们分析了术语研究的方法，考察了术语、术语系统等概念的基本定义。我们分析了“法律术语”的基本概念及其分类的理论基础。我们得出的结论是，大多数研究人员区分了三大类：1) 常用术语；2) 专用技术条款和 3) 专用法律条款。法律术语是一个系统，它归结为个人的社会分类和个人之间产生的财产关系，以及确定和规范这些关系的文件和机构。

我们进行了词汇和语义分析，描述了汉语法律术语的主要语义现象（同音、多义、同义、反义词）；强调了所研究的术语单位在汉语法律术语体系中的功能特点。

参考文献清单是语言学和术语方面的科学著作清单，是本研究的理论基础（项目总数为 117 项）。

本研究的理论意义在于深化现代汉语语言学中的术语命名理论，包括研究现代汉语法律术语的结构和语义特征的结果。同时在确定汉语法律术语产生的主要方式和相应术语体系进一步发展的趋势。

本研究的实用价值主要取决于将其在词典编纂领域的研究成果应用于行业词典的编纂。

分析了现代汉语法律术语的现状、结构和语义。借助所选择的研究方法，揭示了法律术语的形态结构的特征，以及各种术语形成方法的表现；阐述了现代汉语法律术语中系统性（反义词）和非系统性（同义词、多义词）语义现象的特点。

关键词：术语、术语系统、法律术语、现代汉语、派生。